

The image shows the spine and front cover of an antique book. The spine is bound in a dark green, textured material, possibly leather or cloth, and features five horizontal gold-tooled bands. The front cover is decorated with a marbled paper pattern consisting of a dark brown background with intricate, branching veins of blue and purple, interspersed with irregular patches of yellow and white. The text on the spine is gold-tooled.

Politikai
röpiratok.

71.

91
538

1844

**SZERÉNY
EMLÉKEZTETÉS**

**HALADÁS
KÉPVISELŐJIHEZ.**

(Dopp Ferencről.)

Ára 30 kr. pp.

3.

90

SZERÉNY
EMLÉKEZTETÉS

HALADÁS

KÉPVISELŐIHEZ.

(Papp Ferenc)

PESTEN, 1841.

Esztergami k. Beimel József sajátja és áruja.

667 5 0267022

D^e BALLAGI GÉZA.

D'ou viennent donc nos erreurs? De la précipitation de nos jugemens. La suspension du doute nous est un suplice: nous ne voulons nous assujétir long tems ni a la peine d'examiner ce, qui est obscur, ni a l'inquietude attachée au doute. Nous croions nous rendre superieurs aux difficultés en les décidant bien ou mal, et en nous flatant de croire, que nous en avons tranché le nouveud.

Fr. de Salignac de la Mothe Fenelon.

Emlékeztetés

a' haladás' képviselőjéhez.

Midőn néhány évek előtt a' tizenhatodik században támadt vallásos forradalomnak harmadik százados emlékezete ünnepeltetnék: hazánknak ellenkező nézeteket tápláló polgárai az ünnepélyek iránt türelmetlenséget nem mutattak; mindenütt a' méltányosság-nak érzelmei nyilvánítottak, ingerültséget szülhető észrevételek kerültettek, a' gyanúsításoknak minden árnyéklatai eltávolítottak, bal-magyarázatokra, csipős jegyzetekre, a' nyilván hirdetett tanok', 's meggyőződések' eredményeinek taglalására alkalom nem kerestetett, a' tisztelkedéseket intéző, a' gyülekezetekben szónokoskodó, a' testületekben elnökösködő egyének' állása, vallásos buzgalma, tiszteletben tartatott; szóval a' csend-, béke- és szeretet-zavarásra semmi ürügy nem használtatott. Sőt évtizedek óta elveiknek szabad terjesztésében szertartásaiknak nyilvánításában, hatóságáik' jogainak erősödésében, és igazgatóságaik' polgári kitüntéseiben, nem is említvén a' világi méltóságoknak

egkecsegtetőbb élvezhetéseit, bámulandó haladást leszközlöttek édes magyar honunkban a' milliókkal kisebb számuak.

A' protestantismusnak ezen erőteljes kifejlése, felvirágzása eléggé bizonyítja, hogy a' magyar honnak catholicus polgárai a' békeszeretet', türelem' méltányosság' és haladás' emberei, *) kik épen ezért az észszerű viszontiságnak követeléseire alapos igényekkel felhatalmazvák. És mégis milyen ingerültség gerjesztetik, milyen forrongások keletkeznek, milyen terhelő gyanúsítások alakulnak némely teremekben a' közanyának legbékesb, legszelidebb fiai ellen. Nem engedem magamat által azon csalódásnak, mintha az egyházi Rend ellen intézett czélzások egyedül Protestánsoktól erednének; sőt inkább azon meggyőződést táplálom, hogy ezek sem mindnyájan, sem egyedül tekintethetnek honunkban a' nemzeti haladás' ama képviselőinek, kik hevőktől oly sebesen ragadtatnak, hogy a' keresztény türelem, érett méltánylás, és meggondolt viszontiságnak korlátaini túlsikamlásukat észre nem veszik.

Igenis, Uraim! ti vagytok, kik a' magyar Anyaszentegyháznak Főpapjait, midőn az üdvezítő hit' ügyében éppen oly alaposssággal, mint szerénységgel,

*) Az Üdvezítőnek igéit: legyetek tökéletesek, mint mennyei atyátok, Máté 5. 48. szemmel tartván, mellyek által nem csak az életnek siron inneni pályáján hanem magában az örökkévalóságban is szünetnélküli haladásra utasítottunk.

egyedül a' keresztény honszeretet' lelkétől ihlettetve, sorompóitok előtt nyilatkoznak, kimélet nélkül visszautasítjátok; kik őket a' hazai törvények elleni szegülésről vádoljátok; kik az ország, vallás, és erény' szolgálatjában megöszült egyházi Fejedelmet minden polgári előjogaitól, méltóságától, javainak használatától megfosztandónak határozzátok; *) kik bírakat rendeltek, hogy a' vallásos meggyőződésöket követő catholicus Lelkészek általok hatszáz pengő forintokban marasztaltassanak el, **) olly összeg, melly sokaknak két évi díját kimeríti. És miért nehezteltek a' Püspökökre? talán azért, hogy Pál Apostol' parancsát teljesítik: Vigyázzatok magatokra, és az egész nyájra, mellyen titeket a' Sz. Lélek Püspökké tett, igazgatni Isten' Anyaszentegyházát. Act. 20. 28? Miért ítélitek őket hivataliaktól elhozditandóknak? talán azért, hogy nem osztozván nézeteitekben azon emlékeztetéshez ragaszkodnak: Igen kérlek Ister, Kristus Jésus, és a' választott Angyalok előtt, hogy ezeket megörizzed személyválogatás nélkül, semmit nem eslekedvén valamelly részre hajolva. 1 Tim. 5. v. 21 r.? Miért akartok másokat egyházi méltóságok' polozóra emeltetni? talán azért, mivel tapasztaljátok, hogy a' mostaniak ott keresnek nyugodt biztosítást, a' hol létezik az igazság' oszlopa, és erős támasza. 1 Tim. 3. 15.? Miért szándékoztok a' catholicus Lel-

*) Nemes Pest vármegye' végzése 1841. eszt. Novemb. 18-án.

**) Nemes Pest vármegye' végzése 1840. eszt. Auguszt. 27 en.

készeket hatszáz pengő forintokban büntetni? talán azért, mivel buzgólkodva ölelik azon üdvezítő hitet, mellynek engedelmes fia, és hő követője volt ama nagy Mátyás, kinek örök emlékezetére egy remek-szobrot állítani igyekeztek?

Tudom, Uraim! hogy ti a' hazának szentesített törvényeire hivatkoztok. — Kinek az országban füle vagyon a' hallásra, és szeme az olvasásra, esmeri Achilleseiteket; de esmeri azt is, miképen a' mult országgyűlésnek története eldöntő szavát nem emeli mellettetek. Ugyan nem következendők találatnak e nemes Pest vármegye' követeinek országgyűlési jelentésében 53-ik lapon „E' közönséges sérelmeken kívül, Gömör, és Bihar vármegyék' követei által előterjesztetett, hogy a' nagyváradai deák szertartású, és a' rosnyói volt megyés Püspökök által a' vegyes házasságoktól a' szokott egyházi áldás megtagadtatott, és nem csak ez által, hanem azon közönségesen elterjesztett tanítások által is, mellyek a' nagyváradai megyés Püspöknek az 1839. évi Mártius 15. költ körlevelében foglaltatnak, a' vegyes házasságoknak súlyos akadály tétetett, és ez által az 1790. 26. t. cz. sértegett meg, nem csak, hanem azoknak, kik eddig kötött vegyes házasságokban élnek, lelki nyugodalmuk, és a' házi csendesség számtalan családokban felzavartatott. Heves vitatások folytak e' tárgyban: a' mélt. Főrendek azonban folyvást azt állítván, hogy az egyházi szertartások a' polgári törvényho-

zás' körébe nem tartoznak, és hogy az egyházi Rendet olly törvények által, mellyek e' független körbe tartoznak, lelkiismeretük ellenére kötelezni nem lehet, annak, mint sérelemnek felterjesztését folyvást ellenzették. „Magatok látjátok, Uraim! hogy ezen idézett tudósításban a' püspöki kör- és pástorleveleknek világos apologiája, védirata foglalatik; mi mellett csak még azt engedjék megjegyezni: hogy, midőn országgyűlésileg bizonyos honi törvény' valódi értelme, vagy megsértetése felett folynak a' tanácskozások a' főrendek' nyilatkozása nem nyom kevesebbet, mint a' Státusoké, Őfelsége pedig, mint a' törvényhozó testnek kiegészítő része, ez uttal még nem is nyilatkozott, annál kevesebbé azon értelem iránt, mellyet ti a' törvénynek adni akartok; miképen tehettek tehát feljogosítvák arra, hogy a' fenforgó érdemben polgártársaitokat olly tüzzel, olly önmeghiúsággal törvénysértésről vádolhassátok? *)

Megállapodás tehát, — így szól tovább az érintett jelentés, a' jövőnek biztosítására történhetett; nevezetesen, hogy az eddig áldás nélkül kötöttet vegyes házasságokból született, vagy születendő gyermekek törvényeseknek nyilatkoztassanak. Ezen intézkedés szükségtelen volt; mert, hogy az illyképen alakult szerződések is valóságos keresztény

*) Lásd ezt bővebben az 1841. évi Egyházi Tudósítások 120—125 lapjain a' Csanádi megyés Püspöknek nemes Temes megyéhez intézett levelében.

házasságok, és az azokból született magzatok törvényesek legyenek, arról maga a' Tridenti Zsinat már két század előtt gondoskodott: Qui aliter, quam praesente Parocho, vel alio Sacerdote de ipsius licentia, et duobus vel tribus testibus matrimonium contrahere attentabunt, eos S. Synodus ad sic contrahendum omnino reddit inhabiles, et eiusmodi contractus nullos, et irritos esse decernit Sess. 24. Cap. 1. de Reform. matrim. Vegyétek észre Uraim, hogy itt a' szent Zsinat sem áldásról, sem szertartásokról, sem esküről, mint lényeges kívánatlóságokról nem emlékezik. Wie? wenn bei einem Gastmahle Philipp zu dem anwesenden Pfarrer sagte: Herr Pfarrer, diese Edmunde nehme ich zu meiner Frau, — und Edmunde: diesen Philipp nehme ich zu meinem Manne — wäre diese Ehe — wenn der Pfarrer auch widerspräche — gültig? Die zur Erklärung „der Tridentischen Synode angestellte Versammlung der Cardinäle hat diese Ehe für gültig anerkannt. Gregor Köhler, practische Anleitung für Seelsorger 's a' t. pag. 437.

Vegyétek fontolóra még egyszer a' két Érseknek, és három Püspöknek nyilatkozásaikat, melyeket azon nem igen nagy munkába került megjegyzéssel: hogy az azokban felhozott okoskodások mérő ismétlések, minden erejüktől meg nem fosztottatok: Bocsátkozzatok le azon igénytelen jogásznak vizsgálódásaig, ki a' mult évi télelő 2-án közel a' magyar Sionhoz bátor volt megszólalni az igaz ügy mellett. Vessetek hidegen bíráló tekintetet a' Budai Értekező-

nek nézeteire 's elveire *) és nem fogtok tovább kételkedni, mellyik részt illeti a' győzelmi babér. — Jogász, és nem-jogász meggyőződhetik ezeknél fogva, hogy itt törvénysértésről még csak szó sem lehet; mert az ünnepeles egyházi szertartásoknak ki-nem-szolgáltatása nem akadályozza a' vegyes házasságokat; hanem a' vegyes házasságra lépni szándéklónak lelki hangulata, sziv, és elmebeli állapota némelly esetekben ellenszegül az egyházi szertartások' kiszolgáltatásának. „Ha a' házasuló felek házassági kötések' valóságának, törvényszerűségének, és feloszthatlanóságának elismerésén felül, házassági kötésüket beszenteltetni ohajják, akkor a' catholica szentegyház, mellynek honunkban törvényesen biztosított vallási elvei a' vegyes házasságokat csak olly feltétel alatt engedik beszentelni, ha a' születendő magzatok mind az ő kebelében neveltetnek, ezen feltételt köteleztetik felfedezni. A' házasuló feleken áll tehát ezen feltételt elfogadni, vagy el nem fogadni. Ha el nem fogadják, vagy lépnek be nem szentelt házasságra, vagy nem; az első esetben a'

*) Lehet e a' vegyes házasságoztul a' beszentelést törvényesen megtagadni? Budán 1840. Lásd tovább. „A' vegyes Házasságok, a' Pesti kalászkok szedegetője által. Pest. 1841. Különösen az 1647. 14. czikkely értelméről az imént említett Munkának 53—56, és 69—74 lapjait, és az 1841. évi Egyházi Tudósítások 12-ik számában Vasmegyei név alatt a' 99—109 lapokat. Nem különben Felelet Ns. Z. Megyének. K—J. által. Pest 1841. két utolsó lapon.

bé nem szentelés a' házasságnak nem volt akadálya ; mert a' nélkül is megtörtént ; a' második esetben ugyan a' házassági kötés gátolatot, de nem a' catholicus Clerus' közvetlen befolyása által, hanem a' catholica vallás' elveit esmerő, tisztelő, és megsérteni nem akaró catholicus félnek lelkiismerete által, mellynek szabadságát tudnivaló, hogy semmiféle polgári törvény-cikkely nem szabályozhatja, nem erőltetheti. Ha pedig a' catholica szentegyház' törvényesen biztosított vallásának lelkéből meritett feltételben a' házassuló felek megegyeznek, igen természetes, hogy ezen megegyezéseket vagy szóval, vagy írás által kifogják jelenteni. Ezen megegyezés' kijelentését törvényelleninek épen nem mondhatni; mert, ha a' catholica szentegyháznak törvényes joga van, a' vegyes házasságok felül vallásának szellemét felfedezni, 's azokat egyedül csak ezen vallás' elvei által elhatárolt feltétel alatt beszentelni: akkor bizonyosan a' vegyes házasságra lépni kívánó feleknek is törvényes joguk van ezen feltételben megegyezni, és megegyezéseket akár szóval, akár írásban kijelenteni. Pedig ezen megegyezés' kijelentése nem egyéb, mint az ugy nevezett reversalis lásd az imént idézett munkátskát 12. — 13. lapon. *)

*) Hagyatok fel Uraim, tulzásaitokkal, tiszteljétek a' véleményszabadságot s' bizzátok másokra a' térítés fáradaimait: azonnal sem a' vádnak, sem a' büntetésnek alapjául szolgálni nem kénytetenditek erőltetett magyarázatokkal az idézett törvényeket.

A' vallásos buzgalmakból keletkezett hajdani sajnálandó eseményeknek mentségére, talán a' mult századok önnön kebelökben rejtik az anyagot: de a' szabadelmű tizenkilencedik század, midőn egykor a' történeteknek ítélőszéke elébe terjesztendi a' végsőségeket, mellyekre ti, Uraim! eszméiteknek életbe léptetése végett bocsátkoztok, nem emelendi védelmező szavát a' ti mentségetekre. Ime ti erőszakosan reá fogjátok értelmeteket a' törvény' szavaira: quibus tamen impedimenta quaequam quocunque sub praetextu in contrarium ponere cautum esto, 179°/₁ art. 26. §. 15; a' Főrendek táblája ellenmond gyanúsítástoknak, Felség hozzátok nem csatlakozik, és mégis a' catholicus papságot, mint törvény ellen szegülőt, részint egyházi méltóságától megfosztandónak, részint hatszáz pengő forintokban elmarasztalándónak ítélitek, egyedül azért, mivel Sz. Istvánnak apostoli országában hirdeti az anyaszentegyháznak közönséges tanítmányát, és követi azon századok által szentesített rendszert, mellyet a' világnak felvilágosult nemzetei tiszteletben tartanak; mellynek követése miatt a' francziák, angolok, németek, belgák, amerikaiak nem üldözik polgártársaikat; mellyben Leopold király, az angolok' legszebb reményeinek egykori biztosítója, nem szégyenli kedves magzatait neveltetni; melly miatt végre a' protestans porosz fejedelem boldogult atyjának végrendeletéből nem háborgatja hű alattvalóit.

Míg ti, Uraim! hogy nézeteiteket terjeszszétek, eszméiteket valósítsátok: a' törvényt önkényesen magya-

rázzátok, különválva azoktól kik nélkül törvény-magya-
 rázóit tekintettel nem bírtok; míg ti magatok vagy-
 tok bírák, törvény és vádlók, hogy a' catholicus
 papságot törvénytapodónak czimezzétek, és sorom-
 póitok elébe idézzétek; míg a' vallásos szertartások
 érdemében az anyaszentegyháznak Főpapjait (ki-
 ket mint e' tárgyban illető bírákat kimélnetek kelle-
 ne) megtámadjátok; a' hallgatókkal megtöltött
 teremekben őket lealázó elménczkedéseknek tárgyai-
 vá teszitek, hivatás előtt az ő tekinteteket csökken-
 titek, a' bennök helyezendő köteles bizodalmat meg-
 rázkodtatjátok, a' kötisztelet' koszorúját rólok leszag-
 gatjátok, a' hozzájok símuló vonzódásnak, ragaszkodás-
 nak kötelékeit megtágítjátok, kör és pásztorleveleiket
 kimélet nélkül bírálgatjátok, tanjaikat a' földön elterjedett
 Kristus' Anyaszentegyházéival azonosokat, ész, szeretet
 és méltányosság ellenieknek hirdelitek; az alsóbb
 fokozaton álló lelkészeket épen azért, mivel Istentől
 felsőbb hatalommal ellátott Püspökeik, szabályainak,
 és saját lelkiismeretök sugalmainak engedelmes-
 kednek, perbeidéztetésekkal rettetgetitek: emlékez-
 zetek meg Uraim! hogy illy cselekvésmóddal alkot-
 mányos jogaikat, tapotjátok és homlok egyenest ellen-
 keztek a' hazai törvényekkel. Jelesen összeütköztek
 az 1550 16-ik czikkellyel: *Cum nulla ratione pos-
 sent Episcopi munus rite exercere, nisi patienter
 audiantur ab iis, ad quos docendos missi sunt, ac
 nisi plebs subdita pareat eorum doctrinae, praece-
 tisque, et desinant hi, qui plus ceteris videntur
 posse moliri aliquid contra ipsorum conatus; videtur*

idcirco is modus adhibendus esse, ut seculares omnes sine ulla controversia obedientes, ut par est, sese praebeant eorum Episcopis in iis, quae ad Deum, eiusque cultum spectant, neque contra eorum doctrinam quovis modo, et quavis ratione sese audeant efferre; *) összeütköztök ugyan azon évi 13-ik czikkellyel Episcopi muneri ipsorum insistere, atque invigilare debeant, idque vel imprimis curare ut religionem cultumque divinum sub eorum dioecibus disseminent ubique secundum pristinam catholicae Ecclesiae normam; összeütköztök az 1606. Czikkely 1. §. 1. In sua religione et confessione nusquam et nunquam turbabit, nec per alios turbari, et impediri sinet. §. 2. Statibus et Ordinibus liber Religionis ipsorum usus et exercitium permittetur, absque tamen praeiudicio Catholicae Romanae Religionis **) összeütköztök az 1608. 1. czikk. 2 §. Nec quisquam omnium in libero religionis usu, et exercitio a quoquam impediatur, összeütköztök az 17 $\frac{2}{3}$ § 26. czikk. §. 1. Nec quisquam omnium cuiuscunque status et Conditionis existat, in libero religionis usu ac exercitio, quovis sub praetextu a sua Majestate aut aliis quibusvis Domi-

*) Ezen törvénynek is sokszorozott királyi eskükben fekszik a' garanciája.

**) Ennek erejénél fogva, semmiféle vallást tárgyazó magyar törvénynek nem lehet adni oly értelmet, melly a' catholica vallás szabad gyakorlatát, függetlenségét akadályozná, és elveinek megsértését maga után húzná.

nis Terrestribus quavis modo turbetur aut impediatur; §. 5. Objecta religionis cuius religioni propria manere debent, §. 4 in iis quae ad religionem pertinent, unice a religionis suae Superioribus dependeant; §. 5. Libros tam symbolicos, quam theologicos et ad pietatis exercitium spectantes libere typis excudi facere. *) És mégis, Uraim, a' catholicus Papság az általatok idézett 1647. 14-ik törvényt ellenetek foganatbavétetni soha sem szándékolta; ámbár mozgalmaitok oda is magyarázhatók lennének, (mit tenni épen és teljességgel nem akarok) hogy a' catholica hitnek törvényeinken alapult szabad tanítását, és gyakorlását önkényesen korlátozni, a' vallásos meggyőzéseknek, és az anyaszentegyházzal egyidős tanoknak kötelesség szerinti nyilvánítása miatt az elméket felizgatni, és azok iránt, kiket a' haza, erény, közbéke, és bátorság' érdeke tiszteletben tartatni parancsol, némi hidegséget, ne mondjam gyűlölséget, ébreszteni igyekeztek.

Azonban vagyon szerencsém, Uraim! előttetek ünnepélyesen kijelenteni, hogy sziveteknek nemességéről nem kétkedem, világpolgári nézeteiteket becslöm, szándéktoknak tisztaságát homályosítani nem

*) Ha apostoli országunkban a' két Confessio ezen jogokkal, szabadságokkal élhet, és valósággal él is: kivelfogjátok elhitetni, hogy a' közönséges anyaszentegyháznak hitágazatival kapcsolatban lévő áldásokról, szertartásokról kör- és pásztorlevelekben híveik között szólni, értekezni, intézkedni nem szabad a' catholicus Püspöknek?

akarom; szeretem hinni, hogy minden bal magyarázat, melly törekvéseitekre rovatik, elűt a' valóságtól; szeretem hinni, hogy csak az igazságnak, erénynek, és a' kedvelt haza' közboldogságának szelleme lelkesít titeket a' kérdéses ügyben, mellyet egyedül azért hoztatok szőnyegre, mivel illy szigorú felfogást véltetek czélirányosnak a' polgári béke' és nyugalom' fentartására. De engedjete meg, ha szoros következetességet, bölcs viszontiságot, — réciprocité, Gegenseitigkeit — és elfogulatlan liberalitást nem lelek gondolkozástokban. Nemde ti örvendeztek azon, hogy valahára spanyolhonban az ugy nevezett haereticae pravitatis inquisitio elnyomatott? és ime ti Magyarországnak a' catholicae puritatis inquisitiot felállítottátok. Sok megyei hatóságok teremében óvást tettetek, hogy a' középponti könyvvizsgáló testületnek törvényességét el nem esmérhetitek; neheztelést gerjeszt bennetek; látni ó Fel-sége kormánya alatt létező Censorokat: és ime ti magatokat a' püspöki kör, és pásztorlevelek felett Censorokká magasítottátok. *) Ti Israel tanárjainak részére, vallásos szertartásaiknak érdekében, polgári hatóságoktól függetlenséget, önállást követeltek: és a' római catholikusoknak hittanítóiktól ezen függetlenséget, önállást megtagadjátok. Ti a' tértvényeket örökre tilalmazandóknak és megsemmisítendőknak bélyegzitek, és mégis állandó bíróságot alakítottátok, hogy a' véletek egyet nem értő lel-

*) Hírnök 1841. Január 7. Temes Megye czim alatt.

készeket tetemes pénzbeni elmarasztalások' félelme által saját véleményetekre térítsétek. *) Ti azt kívánjátok, hogy a' legfelsőbb Helyről nyert szabad átmeneti hatalmazvány nélkül, korlátozatlanul, kiki önnön vallásos meggyőződését követhesse: és mégis a' Csanádi Püspököt biróilag arra intitek, hogy hatvan nap alatt saját meggyőződését áldozza fel, és a' ti doctrináitokat tekintse gondolkozásának sionormértékeül. **)

Nemde, Uraim! a' tizenkilencedik századnak, a' szabadelműség' virágzó korának polgári vagytok? és mégis szabadelmű nyilatkozásával az első századnak embere Gamaliel nálatoknál magasabbra emelkedett, így nyilatkozván az Apostoloknak elnyomtatásra kárhoztatott tanitmányaik felett „Azokáért mondom néktek, távozzatok el ezen emberektől, és hagyjatok békét nekik: mert ha emberektől vagy on e' dolog, vagy tanács, elbomol; ha pedig Istentől vagy on, el nem bonthatjátok azt, hogy valamiképen ne találtassatok Isten ellen is tusakodni. Act. 5. 38. 39. — Nemde most országszerte hangzik a' panasz, miszerint megyéink' tisztviselői bokros foglalatosságaikkal annyira elhalmozvák, hogy

*) Ugyan tudnátok o' Uraim! becsülni azt a' gyenge egyént, ki az elmarasztalás borzadalmait által engedné magát elve tekhez hódítani?

**) Ugyanott. Hát már ezután a' pénzbeli elmarasztalások, és a' bírói megintések is a' szellemi haladás eszközcinek sorába lesznek számításandók?

a' repülő idő, és korlátozott emberi erő' tekinteléből a' hivatalnokok' számának szaporíthatása végetti engedelem általjánosan szorgalmaztatik a' Nagyságú Magyar Királyi Helytartó Tanácsnál? és ti mégis idegen térre bocsátkozni, a' catholicus Clerus vallásos meggyőződése felett bíraskodni, az egyházi áldások, bészentelések, hitbéli szertartások körül intézkedni kívánkoztok, *) az üdvezítő anyaszentegyház' két ezeréves gyakorlatának, és számos honi törvényeink' rendeletének ellenére; nevezetesen az 1462-ik 3-ik cikkely tartalma ellen, mely „Omnes causas circa Mysteria, et defectus sacramentorum, Item causas in facto fidei“ egyházi bírósághoz utasítja. — Nemde, Uraim! a' lelki nyugalom', a' házi csend' nemes örjeinek valljátok magatokat, és a' közbékének megzavarhatása' alkalmát igyekeztek eltávolítani? és nem veszitek észre, hogy midőn koronás fejedelmünk előtt eszméiteknek valósíthatása végett nyugtalankodva esedeztek, az atyafi hatóságokat pedig nézeteitekhezzi csatlakozásra felszólítjátok: legtisztább szándéktok mellett is, a' szívek' egymástóli elidegenedésére okot szolgáltatottok; és talán csak a' kor' virágzó értelmességének, és

*) Talán a' haladás' principiumának következménye az is hogy a' tanító és tanuló anyaszentegyház közötti különbséget megszüntetni törekedtek, a' püspöki karnak egyetemet' arra emlékeztetven miszerint a' világi czélekből öszvesereglett gyülekezetekben elszórt ötleteket (Einfälle) különféle ügyelemre méltassa a' liturgia-nak szerkesztésében? vagy is, hogy ti oktassátok a' püspököket, hol, és miképen kell megtenni az egyházi functiókat?

a' tömeg' békes lelkületének tulajdonítható, hogy még eddig mozgalmaitok félre nem értettek. De mégis sokakban azon gondolatot támasztjátok magatok iránt, mintha a' magyar anyaszentegyházat változhatlan rendszerének nyugalmas folytatásában, öröklött tanjainak és elsajátíthatlan elveinek a' maga körébeni csendes fentartásában, 's hirdetésében háborgatni céloznátok. Mert, midőn a' Rabbiról azt állítjátok, hogy őt a' maga nemébeni orthodoxiája nem akadályozza, tőkéletesen megfelelni honi törvényeink' kívánatának: *) apostoli országunknak catholicus Clerusát, épen orthodoxiájának szempontjából, a' polgári törvények' tapodójának czimezíték. Nemkülönbén, ámbár az őszpontosítás' elvének követésére felszólítjátok honfitársaitokat: **) mégis catholicus polgárfeleitek kebelébe, az anyaszentegyháznak középpontja iránti idegenkedést oltani tapasztaltattok. — Ezeket Urain én sem a' következetességnek szabályival, sem a' viszontiságnak nézeteivel, sem a' szabad elműségnek magas gondolkozásával, sem az illedelem' sugalmaival öszvehangoztatni nem tudom. ***)

*) Az idézett országgyűlési jelentés 55. lap.

**) N. Pest megye határozata 1840. Augustus 27-kén.

***) Nemde Urain Elődeitek (antenati) a' tizenhetedik századbéli Kátekban, Agendáikban, canonjaikban a' catholicusokkal, mint pápistákkal, eretnekekkel, bálványimádókkal, és még a' pogányoknál is gonoszabbakkal kötendő vegyes házasságokat nyilvánosan rosszszállák és keményen tilalmazták? Mégis ti most azt meritek állítani, hogy ugyanazon Elődeitek saját polgári törvényökkel, ugmint az 1647. törv 14-ik cikkelyével (mellynek alkotásában tetemes részt vettek) a' legszigorubb

Leteszek minden eldítéletet, egy szabad elmének tökéletes hidegvérűségével nézem a' tárgyat, az elfoglaltságnak —praeoccupatio— minden ködeinél felebb emelkedem, és így független tanújává teszem magamat azon oktatásnak, melly egy házasságból született két nemen lévő magzatoknak két különböző vallásban adatik. Mithallok? Az anya így szól: vess keresztet leányom, az apa: fiam ne vess keresztet; anya: mondd leányom az angyali üdvezletet, apa: ne mondd fiam az angyali üdvezletet; anya: tanuld meg leányom az anyaszentegyháznak öt parancsait, apa: fiam te nem vagy köteles tanulni az öt parancsot; anya: leányom hét a' szentség, apa: fiam három a' szentség; anya: leányom imádd az oltári szentséget, apa: fiam ne imádd az oltári szentséget; anya: leányom vigyázz, hogy félelemből, vagy szemérmességből valamelly bünt el ne titkolj gyónásodban, apa: fiam valljad magadat általjában bünösnek, név szerint ne számláld elő vétkeidet; anya: emlékezz meg leányom, hogy az anyaszentegyháznak vagyon látható feje, apa: fiam a' te vallásodnak nincs látható feje; anya: leányom a' siron túl létezik purgatorium, apa: fiam

büntetést rendelték azon catholicasokra, kik a' vegyes házasságoctól némileg idegenkednek! Hát Uraim! ilyen tiszteletet mutattok ti atyáitoknak logicája iránt? Valójában nem igen példás becsülettel viseltetek őseitekhez, midőn az által, hogy az idézett törvény' értelmét félremagyarázzátok, a' következetlenségnek, és önmagokkal ellenkezésnek bélyegét sűtitek az ő tisztes homlokaikra!

a' siron túl nem létezik purgatorium; anya: leányom imádkozz megholt nagyanyádért, apa: fiam ne imádkozz elhunyt nagyapádért; anya: leányom hinned kell Isten' igéjének akár irva legyen, akár nem, apa: fiam hidd egyedül csak azt, mi a' szentírásban foglaltatik; anya: leányom az anyaszentegyház csalatkozhatlan, apa: fiam az anyaszentegyház nem csalatkozhatlan; anya: leányom, mennyiben tóled kitelik, tartozol bűneidért eleget tenni, apa: fiam Krisztus maga eleget tett vétkeinkért, te nem köteleztetel az elégtételnek munkálatira; anya: leányom hasznos dolog a' szenteket segítségül híni, apa: fiam haszontalanság a' szenteket segítségül híni. *)

*) In der bekannten Zeltschrift eines Protestanten in der Schweiz Isls (Jun. 1805) liest man die Frage: ob die Schliessung und Vollziehung ehelicher Contracte zwischen Personen evangelischer und catholischer Religion nach kirchlichen religiösen Grundsätzen zulässig sey? und was die Erfahrung dazu sage? Und die Antwort darauf ist: „Die Kirche handelt inconsequent, wenn sie auf der einen Seite Begriff, Pflicht und Mittel zur Erreichung der Ehestandszwecke festsetzt, und auf der andern doch einem Gliede ihres Vereins erlaubt, sich mit einem andern zu verehelichen, das nicht dieselben Begriffe davon hat, und sich nicht gleicher Mittel zur Erreichung der Zwecke bedient, ja vielleicht selbe gar anders bestimmt.“ Dieses damals hingeworfene Wort ging nicht verloren. Man weiss aus den Zeitungen, dass einige Jahre darnach der Canton Basel ein Gesetz erlassen habe, welches unter der Strafe des Verlustes des Bürgerrechts die Verheurathung der Protestanten mit Katholiken verbie-

Hogy ez a' falukon, elkülönözött pusztákon, hol közoktatók nem találtak, így vagyon, 's más-kép nem lehet, kétséget nem szenved. Csak az a'

then: und bey der Sitzung des Landtags, wo diese Frage abgehandelt, aber nichts darüber beschlossen wurde, hat ein Abgesandter die von dem Bischof von Konstanz erlaubten Heurathen zwischen verschiedenen Religionsverwandten öffentlich gemissbilligt. S. 322. — Der Protestant schmeichelt sich mit einer helleren Erkenntniß. Er thut sich darauf viel zu Guten, dass er kein Weinwasser nimmt, kein Kreuz macht, keinen Rosenkranz hat, vor den Bildnissen der Heiligen kein Zeichen einer Verehrung gibt, über Fasten, Beichten, Messhören u. s. w. sich wegsetzt. In dieser Selbstgefälligkeit sieht er mittheilig auf den Katholiken herab: und hat er einen solchen nahe in seiner Umgebung und ist er selbst nicht sehr gebildet, so lässt er nur zu oft diese Verachtung sich abmerken, wodurch nothwendig, die, die mit ihm zusammen leben müssen, vielfältig gekränkt werden. Es wird zwar der protestantische Ehegatte die erste Zeit seines Ehestandes sich davor wohl hüten: seine gemachten Verheissungen sind ihm noch in zu frischem Andenken. Wenn aber die erste Liebe erkaltet, wie in gemischten Ehen viel geschwinder der Fall ist, so hält er sich um so weniger zurück. S. 328—9. Freundallers Handbuch. Linz 1813. — Die protestantische Kirche muss die gemischten Ehen überhaupt ungerne sehen; sie muss insbesondere die Ehen, in welchen nicht alle Kinder protestantisch werden sollen, entschieden missbilligen, und darf durch ihr Verfahren — namentlich durch die Art der Trauung:—az áldás és beszételek megtagadása által — nicht eine Billigung derselben an den Tag legen. Sie muss hierin die Handlungsweise der Catholischen vollkommen loben und ehren. — Dr Harless.

kérdés, titkon történik e ilyen oktatás egyik félnek a' másiktól elkülönöztében, vagy mind a' két fél tartózkodás nélkül nyilván rakja le elveit és tanyait leányának, fiának kebelébe? Akármellyik utat választják a' szülők, nem hihető, hogy gyermekeik a' külön tanultakat, titokban hallottakat, egymásnak el ne beszéljék. Ekkor legyen bár csekély a' kisednek ítélőtehetsége, bizonyára meg fog űtközni az apától, és anyától vett tanítmányoknak világos ellentéteiben. A' kisedek természetöknek kandiságánál fogva számtalan kérdésekkel ostronlandják szülőiket a' felülő különbözőségek' tekintetéből. Mit felel ezen helyzetben az anya leányának? mit válaszol az apa gyermekének? Talán legtanácsosabbnak vélelndik azt felelni, hogy az észrevett különbség nem lényeges. De vallyon mondhatják e' ezt a' szülők igaz és nyugodt lelkiessmérettel? meg fognak e' elégedni ezen válasszal a' kisedek? 's mi fog utóbb következni abból, ha a' magzatok szülőiktől nyert ezen nyilatkozást egész éltől ben gondolkozásuknak, és cselekvésüknek sinormértékül tekintendik? A' vallásosságnak igaz barátja gyanítani fogja!!! Ezen szempontból kiindulva, egy házasságból született magzatoknak két különböző vallásbani sikeres neveltethetésének elvét, sem a' leghidegebb vérrel eszközlött combinatio, sem az emberi elfogultságoknak ámitásaitól tökéletesen ment szemlélődő gyakorlatilag szerencsésen alkalmazandónak ítélni nem fogja.

Ebben alapszik egyike azon nézeteknek, melyektől vezéreltetve a magyar catholicusságnak Fő-kormányzói vagy inkább Őrjei az 17^{90/91} vallásos törvény némelly' rendeletei iránt óvást tettek; fenntartván magoknak, valamint Istentől, reájok szabott kötelességök', ugy alkotmányyszerű jogaik' erejénél fogva utóbb is a környülményekhez képest polgártársaik fölött anyagi és szellemi tekintetben boldogítólag rendelkezhetni. Ezen okból divatoztatták a' vegyes házasságokban születendő magzatoknak egy vallásbani neveltetésükről biztosítást nyújtó reversálisokat. Sőt még akkor is, midőn a' nemzedéknek egy vallásbani neveltetése fölött írásba foglalt világos szerződések nem köttettek, a' vegyes házasságokra a' szentesítő áldás és egyházi szertartások csak azon benleges feltétel (Conditio implicita) alatt szolgáltattak ki, hogy a' catholica vallást követő fél házastársárai tellyes befolyását egész kiterjedésében oda használandja, miszerint a' család minden tagjai között az egy igaz hitnek szelleme emeltesék a' tisztelet' oltárára. Jóval az ünnepélyes esketés előtt a' házasságba lépendő hölgyet erre emlékeztetni, bizonyyára minden buzgó lelkész el nem mulasztotta, sőt kötelességének tekintette; melly alkalommal, ha akármelly hölgy azt nyilatkoztatja, hogy ő születendő gyermekeinek vallásos érdekeit, akár a' testi ingerek' csábjainak, akár a' polgári kitüntetés' vagy kényelmes élet' reményeinek kész feláldozni: az egyházi szertartások, áldás, és beszentalés ilyen házassági szerződésre ki

nem terjesztettek volna. Midőn tehát honunknak Főpapai most ezen tárgyban hivatalosan intézkednek, semmi újságot sem kezdenek, hanem a' mi eddig is ötven 's több év' forgása alatt benleges feltételnek tartatott, ez iránt az idők' kívánatához illeszkedőleg nyilvános biztosítás követeltetik.

A' magyar catholicusok' Főpásztorai a' szeretet' és engedékenység' szellemében kormányozván hiveiket, nem akartak hirtelenkedve szigorú rendszabásokhoz nyulni; bizodalommal tekintettek a' buzgólkodó hölgyeknek vallásos lelkületére, ennek hatásától megnyugtató eredményeket ígértek magoknak, esmervén a' nőnemnek — *sexus sequior* — épen ezen pályán nyert egykori hervadhatatlan borostyánait. Ugyan is, mellyik hölgy, kivált mátkai állapotban, nem kecsegteti magát azzal, hogy férjének, és nemzedékének szívét a' maga érdekeihez képes leend hódítani? Nem hizelkedik e' számtalan némben — *mulier* — magának egybekelése előtt azzal, hogy gyöngédségének, szeretetének, könnyeinek, és sajátságos bölcsességének sikerülend, férjét kigyógyítani a' lelki betegségekből, szenvedélyekből, mellyek rajta nőtelen korában elhatalmaztak? — Hányadik férj hallgathatja meglágyulás nélkül nejének fohászait, esdekléseit, kinek ingadozhatlan ragaszkodásáról és tiszta szeretetéről meggyőztetett? — Nincsenek e' magzatok, kik egy édes anya' bájszavainak, és sziveillágyító kéréseinek engedni, hódolni tudnak? A' nőnem' ezen varász - erejé-

nek hatékonyságára — efficitatis — számítvák Pál Apostolnak nézelei : megszenteltetett a' hitetlen férfiú a' hiv aszszony által. 1. Cor. 7. 14. Az első keresztyény századoknak sok nevezetes, tudós, és szent férfiai a' nőnem' példás erkölcsének és buzgólkodó istenességének örvendetes gyümölcsei voltak. *) Illyen számításokra építének, illyen adatokra figyelemzének hazánk' Püspökei, midőn világos szerződés nélkül is huzamos ideig egyedül a' női erények' bájainak, és a' férfi nemes kebelek' fogékonyságának hallgatag biztosítéka mellett a' vegyes házasságokat egyházi áldással ékesítették: remélvén, hogy a' törvénynek szelid, és kíméletes szavaiból, *proles masculae patris religionem sequi possint* 1799/1 art. 26. §. 15. a' catholicus fél megértendí, legszentebb kötelességét, gyanítandja magas hivatását.

*) Monika war die Mutter des grossen Augustin der Natur nach, weil sie ihn zur Welt geboren; sie war seine Mutter auch dem Geiste nach, weil sie ihn durch ihre Seufzer, und ihre Thränen zum Leben der Gnade geboren hat, indem sie ihn von dem Herrn seine vollkommene Bekehrung erlangte — nach Erreichung des gehörigen Alters ward sie einem Bürger von Tageste Namens Patritius, der ein Heide war, zur Ehe gegeben, weil die catholische Kirche der Christen mit den Ungläubigen noch nicht für ungültig erklärt, und es sich manchmahl zugetragen hat, dass durch ein gläubiges Weib der ungläubige Mann zu dem w hren Glauben bekehrt wurde, wie es auch bey der Monika mit dem Patritius, obwohl sehr spät, geschah p. 836—7. Leben der Heiligen 1 Th. Wien 1822.

Azonban számos évek' tapasztalata kényteté a Püspököket észrevenni, hogy a' tizenkilenczedik század' iránya ezen érdeemben is nagyon különbözik a' lefolyt századok' jellemétől. Nem a' magyar catholica egyház' elvei, hanem az idők 's ezekben az emberek változtak. Mire nézve egyházunk' főnökei, ha csak felsőbb rendeltetésöknek intéseit mulékony tekinteteknek feláldozni nem akarják: ezentúl a' vegyes házasságokból származandó nemzedéknek valóságos neveltetését világos szerződés által biztosítani kötelezték; és azon esetben, midőn a' jegyesek hasonló biztosítást nyújtani vonakodnak, az egyházi áldásnak és szertartásoknak szövetségekrei kiszolgáltatását az ő saját lelkületök és készületlenségök akadályozza, erkölcsileg lehetetlenné, sikeretlenné teszi. Valamint tehát, hogy eddigelé a' vegyes házasságok különbség nélkül hazánkban egyházi szertartásokkal diszesítették, a' legjobbat reménylő szeretetnek, engedékenységnek, és a' vallásos szivekbe helyezett bizodalomnak felhívásaiból történt: ugy a' sok éves tapasztalásból merített meggyőződésen feneklő bölcsesség, és a' gyászos eredmények' elhárításának tágíthatlan kötelessége azt parancsolják, hogy jövődében egyházi áldással, és beszenteléssel csak azon házassági szerződések ünnepeltessenek, mellyek a' catholica nevelésnek világos biztosítékaival ékeskednek. *)

*) Lásd Egyházi Tudósítások 1841. eszt. 16-ik szám. 18-ik April-hol az is hebizonyítatik, hogy ilyen rendelet nem ütökzik honi törvényünkbe. 137 — 144. lapokou.

Győződjetek meg, Uraim! hogy valaminthelyen jelen ügyben tettét, vagy következetlenséget a' Clerusnak nem tulajdoníthatni: ugy az egyházi főrendnek panaszlott intézménye merő utánózáshól, vagy szeretetlenségéből nem keletkezett. Nagyon hibáznátok, ha általengednétek magatokat azon véleménynek, melly szerint egyedül csak a' legujabb időkbeli porosz események' szemlélete birta volna a' magyar Clerust egy uj eszmének elfogadására: arra tudniillik, hogy (ki nem szolgáltatása) az egyházi megáldás' és beszentelés' nélkülözése mellett is alakulhatnak valóságos házasságok. Azt vitatni, hogy ezen eszme — idea — csak idegen növény, melly külföldről hozott bé országunkba: nem egyéb mint valóságos tévedés. Hol volt még akkor a' német catholicismusnak dicső bajnoka, a' hőslélkü Báro Droste, mikor kilenczven öt év előtt, Galanthai Eszterházy Imre Esztergami Érsek, megyéjének Rituáléjában e' képen rendelkezett: *Matrimonium in Ecclesia maxime celebrari decet, sed si domi fuerit celebratum praesente parcho et testibus, sponsi veniant ad Ecclesiam benedictionem accepturi, et tunc caveat Sacerdos ne iterum a contrahentibus consensum exigat, sed tantum benedictionem illis conferat celebrata missa?* — Vegyétek észre Uraim! hogy itt az Érsek világosan azt nyilatkoztatja, miszerint nem csak szentelt egyházakban, de polgári lakokban is köttethetnek valódi házasságok; mert így fejezi ki magát: *Matrimonium in Ecclesia maxime celebrari decet, sed si domi*

fuerit celebratum praesente parocho et testibus. Vegyétek észre tovább, hogy az Érsek meggyőződése szerint a' házasságot áldás és beszentalés nélkül is tökéletesen alakulnak kell tekinteni; mert azt mondja: si domi fuerit celebratum matrimonium praesente parocho et testibus, caveat sacerdos, ne iterum in Ecclesia a contrahentibus consensum exigat. Vegyétek észre, hogy az Érsek a' jegyeseknek házasságba-keletését, mint bevezett önálló cselekményt, megkülönbözteti a' beszentaléstól, mint az anyszentegyház' különös ajándékától; azt rendelvén: si matrimonium domi fuerit celebratum, sponsi veniant ad Ecclesiam benedictionem accepturi. Vegyétek észre, hogy az Érsek mind a' beszentalést, mind a' házások érte miseáldozatot egymás mellé sorolja ezen rendelkezésében: benedictionem tantum illis conferat celebrata missa. Ha tehát, Uraim! nem vádoljátok törvényszegésről a' lelkészeket azért, hogy nem minden házassági egybekelés mise-áldozattal ünnepeitök: szüntessétek meg vádjaitokat akkor is, ha bizonyos esetekben az egyházi megáldás, 's beszentalés ki nem szolgáltatik; mi nem gátolván a' házasságnak valódi törvényes alakulását, távúlról sem szeretellenségre, vagy a' házások felek iránti lenézésre, hanem arra mutat, hogy anyszentegyházunkat a' türelemnek *) és szabadelműségnek tiszteletre méltó címere ékesíti.

* Wer nur will, was Recht ist, kann nicht intolerant genannt werden, und wer wünscht, ein Ansinnen nicht befriedigen zu müssen, von dessen Gewährung ihn Pflichten abhalten, eben

Ezeket fontoljátok meg, Uraim! hogy az igazságnak, és tárgyesméretnek biztos nézőpontjából ítélhessetek az egyházi rendnek eljárásáról; ne ébreszszetek terhelő gyanúsításokat polgártársaitok iránt ott, hol ezeket egyedül csak a' honi törvényeknek tisztelése, és a' józan vallásosságnak gerjedelme lelkesíti.

Hírnök szerint 1841. évi Febr. 1-én nemes Gömör megyéből Kálmán' törvénye némileg megsértettnek állittatik a' legujabb főpásztori rendelmények által: „Fölriratának fontos támogatványául tekintni megyénk az 1100. eszt. költ Kálmán' királyi végzeménye 2. könyvének 15-ik fejezetét, melly azt rendeli: „Placuit sanctae Synodo, ut omnis conjugalis desponsatio in conspectu Ecclesiae praesente sacerdote coram idoneis testibus, aliquo signo subarrhationis et consensu utriusque fieret: aliter non conjugium sed opus fornicationis reputetur — annáfogva míg Kálmán idézett törvénye el nem töröltetik, méltán lehet követelni, hogy habár áldás nélkül, de szentegyházban adassanak a' vegyesházasságok össze“ így említett hirlapban igen mérsékelt hangon értesítő becses Ur. — Azomban Kálmán' törvényének tartalmából csak ugy lehetne fellépni a' kérdéses főpásztori rendelmények ellen, ha ezen szókat: in conspectu Ecclesiae, annyit jelentőknek vesszük, mintha illyen kifejezésekkel

sowenig: die Toleranz derjenigen ab r, welche in alles wittigen, was ihnen zugemuthet wird, müssen wir entweder für Stumpfheit, oder für Gewissenlosigkeit erklären.

volna szerkesztve a' törvény: *in Ecclesia, in templo, in sacris aedibus, in loco cultui divino publico solenniter destinato*. Már pedig a' törvényben foglalt szavaknak, és ezen utóbbi kifejezéseknek, nagyon különböző értelmeik vannak. Az utóbbiak igenis localitást jelentnek; de a' törvény' szavai csak modalitást követelnek. Tiltatik alattomoság, parancsoltatik nyilvánosság. A' törvény nem arról rendelkezik, hogy jövődében minden házasságok templomokban köttessenek, hanem egyedül csak azon időkben alattomosan, a' házas felek' egymás közt magános béegyezések mellett, tanúk nélkül köttetni érvényteleníti (*invalidare*), azt kívánván, hogy az alattomos házasságoknak boldogtalan következeik' elhárítása tekintetéből „*in conspectu Ecclesiae*“ egyházi nyilvánossággal, mellyre a' lelkésznek, és alkalmas tanúknak jelenléte elegendő, *praesente sacerdote coram idoneis testibus*, keletkezzenek a' házassági szerződések: a' törvény épen úgy nem bocsátkozván a' helynek kijelelésébe, valamint ezt, később a' Trienti Zsinat sem cselekedte. Ilyen értelmet tulajdonít hires Jogászunk Kelemen Imre T. 1. p. 370. Kálmán' törvényének, midőn ezeket mondja: „*In praesenti materia eiusmodi pugna (cum concilio Tridentino) tanto minus est metuenda, quod lex publica Hungariae ante concilium Tridentinum quatuor seculis, et amplius clandestina matrimonia non prohibuerit modo, verum nulla etiam esse declaraverit, dum ita constituit, ut omnis conjugalis desponsatio in conspectu Ecclesiae — fieret.*

„Éppen ilyen értelemben vette a' magyar egyházi rend Kálmán' törvényét századok óta, miről nem kételkedhetünk, ha 1745. évben Eszterházy Imre Esztergami érseknek Rituáléjában olvassuk 153. lappon „Matrimonium in Ecclesia maxime celebrari decet, sed si domi fuerit celebratum praesente parcho et testibus“ melly Rituálénak előszavában a' főpap még hajdani Érsek—elődeire is hivatkozik — így szólván „Rituale hoc Strigoniense a Praedecessoribus nostris saepe editum — nostro jussu recusum vobis exhibemus. — Innét van, hogy a' magyar egyházi Rend azon házasságoknak veszedelmes betegsége miatt polgári lakokban köttetnek, vagy mellyek eleinte alattomos érvénytelenítő — impedimentum dirimens — akadály mellett létesülvén, később, bizonyos okoknál fogva a' templomon kívül, megtartván a' megtartandókat, érvényességre emeltetnek, hasonlólag in conspectu et facie Ecclesiae alakultaknak tekinti és nevezi. *)

*) *Matrimonia conscientiae absque ullis denunciati onibus coram Parocho tamen, vel alio sacerdote de Ordinarii licentia, et duobus familiarissimis aliquando extra ecclesiam — contrahuntur. Poterit Parochus utut excommunicatus, suspensus, aut interdictus suis parochianis (matrimonium ineuntibus) valide assistere. Institutionis Juris Canonici. Auctore Adamo Prezanoczl. Tom. 2. p. 167. A' lelkész ezen helyzetben joggal bé nem szentelheti a' házasságokat, se neki a' szentegyházban megjelenni nem szabad, és mégis jelenléte érvényesíti a' házasságot. Ezeket tanította a' szerző honnunkban, a' magyar k.*

A' keresztény isteni Mesterének tanítása szerint áldani köteles azt, ki őtet átkozza. Luk. 6. 28: miért nem akarja tehát a' catholicus Lelkész megáldani a' vegyes házasságot? — Midőn a' catholica nőszemély ünnepélyes felszólítás után komolyan (serio) azt nyilatkoztatja, hogy magzatait, kiket a' törvény catholica hitben neveltetni enged, olly vallásban fogja nevelni, melly a' catholica hitet tévelygőnek, igazságtól eltérőnek nézi; azon szándéktól vezetetik, hogy mennyire tőle függ, 's szabadságában áll, szaporodjék olly egyéneknek (individua) száma, kik a' catholica hitet tévelygőnek, igazságtól eltérőnek tekintik. Ilyen catholica nőszemély, ha érett megfontolás után tett kinyilatkoztatásával ellenkezésbe jöni nem akar, ollynemű áldást kíván, melly kijelentett szándékát, az az, némelly magzatának a' protestans vallásbani neveltetését foganatosítsa; áldást kér azon szándékára, miszerint olly nemzedék létesüljön, melly a' catholica Egyház' tanítását alaptalannak, elveit hibásoknak, meggyőződéseit ábrándozásnak tartandja, hirdetendi; áldást kér azon törekvésére, hogy ő általa polgárok neveltsenek, kik Jésust az oltári szentségben imádandónak, az Anyaszent-

tud. Egyetemben, több évtizedekig nyilvánosan: mind e' mellett mégis senkinek eszébe nem jutott, Kálmán' törvényének megsértéséről vádolni a' Jogászt. — Talán Urain! ezután a' szegény vakoknak megtiltani akarjátok a' házasságokat, minthogy világtalanságuk miatt Ecclesiam conspicere non possunt.

egyházat csatlakozhatlannak nem hiszik; kik tagadják a' purgatoriumot, hét szentséget, az isteni hagyományokat, az elégtétel' szükségét; áldást kér azon nézetek' terjesztésére, mellyekből, hogy többet ne mondjak, a' catholica Anyaszentegyház' hitágazatinak lenézése következik: ilyen áldást kíván egy catholica nőszemély; ilyen áldást kíván magától a' catholica Egyháztól! Miképen lehetne ezen kívánság tellyesíthető, miután a' képtelenségnek czimerét világosan homlokán viseli? Ezt kívánni nem egyéb, mint áldást kívánni a' catholicismustól azon szándékra, hogy a' catholicismusnak terjedése akadályoztassék, annak tekintete, befolyása, jótékony-sága szűkebb térre korlátoztassék. *)

*) Mondjátok meg Uraim! elnézendi e a' Gazdasági Egyesület, ha valamely tagja az egész társulatnak nevében jóváhagy, és megerősít egy szerződést, melly a' Gazdasági Egyesület' legüdvesb céljait minden bizonynal felforgatja? Ezt semmi esetre a' többi tagok hallgatással el nem mellőzhetik; sőt ilyen cselekvésnek ellenmondani köteles volna az Egyesület. Miképen követelhetitek tehát Uraim! a' catholicus Lelkészektől, hogy ők az Anyaszentegyháznak törvényeivel, céljaival, szándékával, rendeltetésével özszeütőköző, óvás nélkül vegyes házasságokat az Anyaszentegyháznak tekintetével megerősítsék, annak nevében jóváhagyják, és egyházi áldásokkal díszesítsék? Ha a' catholicus Lelkészek ezt mivelnék, azonnal magokat világos ellenkezésbe tennék mind tulajdon megvőződésökkel, mind a' lelkészi hivatallal, mind a' catholica Anyaszentegyházzal.

Megváltónk imádkozott ellenségeiért; áldást mondott azokra, kik őtet átkozták: de nem azért, hogy az Üdvészítő által terjesztetni szándékolt igazságoknak elnyomása nekik sikerüljön; nem azért, hogy ők a' kereszténységet kiirthassák; hanem, hogy e'beli törekvésöknek balgatagságát megismerhessék és józanabb, nemesebb gondolatokra világosuljanak. Valamint mi is kötelesek vagyunk áldani ellenünket, imádkozni üldözőinkért, de nem azon célból, hogy ők rajtunk boszszújokat tölthessék és ellenünk intézett fondorkodásaikban Istentől megsegíttessenek, hanem hogy az isteni kegyelem szelidebb érzelmeket ébresztszen az ő belsejökben 's felülről megvilágosítva, általláthassák azt, mennyire ellenkeznek ármánykodásaik az észszerű keresztény szeretet' sűgalmaival. Így történik, hogy ámbátor a' catholicus Lelkész nem áldja meg hivatalosan a' vegyes házasságokat; ünnepélyesen nem imádkozik a' jegyesek' alanyi szándékának — subjectiva intentio — foganatosítása érdekében; mert az ő lelkületekre alkalmazható, az ő egyéniségökkel — individualitas — összehangzó áldás, és imádság nem találtaik a' Rituáléban; nem találtaik pedig azért, hogy elveink' folytatában össze ne ütközzünk az Ur' imádságának ezen igéivel: jöjön te országod, Mat. 6. 10, de e' mellett láthatatlanul mégis égő fohászok emelkednek szívéből az egyházi tisztnek a' mennyei Felséghez; mikép a' vegyes házasságba lépők elnyerhessék azon malasztokat, mellyeknek működésével az imálandó gondviselésnek céljaihoz, és a'

kinyilatkoztatott igazságoknak szentségéhez simuló meggyőződések fakadhassanak az ő kebelökben.

A' királyok' legjobbjának bölcs kormánya alatt három évtizedek óta a' csinosbulásnak, a' nemzeti kifejlődésnek, a' polgári jólétnek mezején bámulandó sikerrel haladtatok, Uraim! Annyi jelest, annyi szépet, annyi hasznost több századok nem is álmodtak, mennyivel ti néhány évek alatt büszkeségteknek tárgyát, szeretett hazátokat megajándékoztatok. Örök hálát vivtatok ki magatoknak a' nemesebb honfikeblekben; neveitek általadatvák a' halhatatlanságnak; dicső eredményekkel koronáztattak emberbaráti törekvéseitek; virágzó intézetek, melyeknek teremtoői vagytok, mosolyognak reátok, ha viszszanéztek megfutott pályátokra. De hivatások még egészen nem tellyesítettet. Építetek gőzmalmokat, emeljetez cukor, bőrszőnyeg, gyolcs, olaj- 's a' t. gyáratok kapcsoljátok egygý az országot és annak fővárosit lánczhydakkal, varázsoljátok a' sivatagokat erdőkké, kertekké, édenné, szárítsátok ki a' mirigyos tavakat, fékezzétek a' Duna' árjait, virágoztassátok a' selyemtenyészést, fedezzétek fel a' marhadög eleni óvszereket, búvöljetez hazánkba jó utakat, csatornákat, vaspályákat, tanítsátok meg a' pórt földet okosan mívelni, borait szűzen készíteni, értelmesen gazdálkodni; biztosítsátok az adózó népet legvadabb zsarnokok, a' falusi bírák', esküdtek' szivtelenségítől; ezek, Uraim, és ezekhez hasonlók a' ti sikerdús elemetek, itt haladjatok; de a' catholica anyaszentegyház' ügyeit

bizzátok azokra, kiknek mondatott: Vegyétek a' sz. Lelket, a' mint küldött engem' az Atya, én is küldlek titeket. *)

A' Reversálisok törvényelleniek. Lásd a' somogyi felirást a' Hirnök 15. számában 1841. Febr. 22.

Hogy azon vegyesházassági esetben, midőn a' férj nem catholicus, a' fimagzatoknak mellyik vallásbani neveltetése felett némi egyezkedések, bizonyos alkudozások keletkezhessenek a' házassalandó személyek között: azt tagadhatatlan világossággal következtethetni a' törvény' szavaiból: „si mater fuerit catholica, tum nomisi proles masculae patris religionem sequi possunt“. Ha a' fimagzatok a'

*) Ezen semmi emberi hatalom által el nem némítható ígéket, még protestans kormányok is méltányolni tudják. Lásd Cabinets-Ordre in Preussen vom 28. Januar 1838. „Bescheide ne Erkundigungen seyen dem catholischen Seelsorger nicht verboten, und glaube derselbe, die katholische Trauung nicht vornehmen zu dürfen, so entscheide zwischen ihm und dem katholischen Brauttheile, welcher allein darüber Beschwerde zu führen, befugt ist — nálunk a' megyék' szóhásei hatalmaskodva beleavatkoznak — der Diöcesan-Bischof, bei dessen Ausspruch es alsdann sein unabänderliches Bewenden habe, ohne dass ein Verfahren bei den Statsbehörden statt finden soll. Diesem nach ist also den Katholischen Pfarrgeistlichen allezeit gestattet, auf jedem gesetzlichen Wege nachzuforschen, ob nach den Grundsätzen der katholischen Kirche der Einsegnung einer gemischten Ehe nichts in Wege stehe, und wo dieselben in dieser Beziehung eine Beruhigung nicht zu erlangen vermögen, und die kirchliche Einsegnung der Ehe nicht vornehmen zu dürfen glauben, werden sie dem katholischen Brauttheile überlassen, von der Befugniss der Beschwerde gegen den betreffenden Pfarrer bei seinem Diöcesan-Bischof Gebrauch zu machen, dem alsdann ausschliesslich die Entscheidung in der Sache zusteht.

nem-catholicus atyának vallását csak követhetik: akkor ugyanezen fimagzatok nem catholicus atyának vallását követni nem tartozik; nem tartozván pedig illy nemzedék atyának vallását követni, bizonyosan anyának hitét is követheti. A' törvény tehát felhozott esetben a' finemzedéknek melyik vallásbani neveltetéséről elhatározólag nem rendelkezvén, a' szülők' vallásai között szabad választást enged. Kérdés csak arról lehet, kiket és millyen mértékben illet a' választási jog? Hogy egyiket a' szülőknek vallásai közül szabadon választhassa maga a' nemzedék: azt erre bizni nem lehet. Mert ezen esetre őtet, vagy elébb mind a' két vallásban kellene oktatni; hogy miután mind a' kettőnek elveit, tanjait felfogta a' gyermek, azokat összehasonlítván, önmeggyőződése, vagy szeszélye (Laune) szerint magát valamelyiknek követésére elhatározza: vagy keresztség és minden vallásos nevelés nélkül kellene a' gyermeket hagyni mind addig, míg maga érezvén a' religiónak szükséges voltát, benső ösztönből megtenné azon lépést, melly őt oda vezetné, hogy szüléi' vallásainak egyikét magáévá tegye. Már a' gyermeket, akár egyszerre két vallásban nevelni, akár semmi vallásban sem nevelni; összeütközik mind a' törvénnyel, mind a' szülők legszentebb eredeti tartozásukkal. — Ezeknek folytában a' szülőket egyedül illetheti azon jog, miszerint nemzedékeknek vallása felett szabadon intézkedhessenek a' törvény által kijelelt körben.

E'képen honitörvényünk a' házasulandó feleket szabad térre vezetvén, az atya nem kevesebb joggal, mint az anya, követelheti, hogy gyermekek az ő nem-catholica vallásában neveltessenek. Az igen természetes dolog, hogy a' házások saját vallásos meggyőződéseiket, mint legdrágább kincsöket, azokra igyekeznek általszállítani, kik nevöket, címjeiket, vagyonukat örökleni fogják. Ebből az következik, hogy a' vegyes házasságban élő szülöknek e'beli buzgalmaik majd minden órában egymást korlátozhatják, egymásba ütközhetnek: hacsak világos szerződés által a' határok ki nem jelettetnek, mellyek között a' szülöknek vallásos buzgalmaik háborítás nélkül működhessenek. Illyen szerződést csak azon házasfelek nélkülezhetnek, kik közül legalább egyik tellyesen hanyag, és egykedvű (indifferens) azon religio iránt, mellyhez külsőleg csatlakozik. De a' hol mind a' két nemző a' vallást igazságnak, valóságának tekinti: bizonyára mind a' kettő komolyan (serio) fog magával arról tanácskozni, engedheté által, és mennyit természeti jogaiból házastelének? Ha buzgó protestans atya fiát protentánssá, és jó catholica anya ugyanazon fiát catholicussá igyekszik nevelni, mind a' kettőnek igénye (Anspruch) a' törvényen alapulván, lehet e' ezen okosan csudálkozni? De mind a' két résznek szándéka nem valósulhatván, egyiknek el kell magát szánnia jogfeláldozásra; illyen áldozatot pedig csak azon házassféltől várhatni, ki a' nélkül, hogy önnön magával, és val-

lások rendszerével következetlenségbe vagy össze-
 ütközésbe jőjön, jogát házastársának kedvéért fel-
 áldozhatja. Már ezen szempontból kiindulva, a' pro-
 testáns férj könnyebben hajolhat neje' kívánságára,
 mint ez amazéra : mert a' potestans a' maga Confes-
 sióját úgy tekinti, mint egy rendszert (Systema), melly
 tanjait, elveit, szertartásait észből, természetből, és
 isteni kinyilatkoztatásból merítvén, egyedül az em-
 beri okosságának, és tudományosságának kormánya
 alatt létesült; a' catholicus ellenben religióját úgy né-
 zi, mint egy rendszert, melly ugyan tanjait, elveit,
 szertartásait szinte észből, természetből, és isteni ki-
 nyilatkoztatásból meríti; de az emberi okosságának,
 és tudományosságának Isten általi vezettetése mellett
 alakult. (Coetus doctorum catholicae religionis a Deo
 regitur). Ennek folytában a' protestáns atya igen jó-
 zanul gondolkodik, midőn az ő Confessiójában létező
 tanítói karnak nem tulajdonít csalatkozhatlanságot; de
 a' catholica nőszemélyt tulajdon vallások rendszeré-
 kényfelteli arra, hogy az egyházi tanítók egyetemében
 a' csalatkozhatlanságnak jellemét (Characterem infal-
 libilitatis) feltalálja, és tisztelje. Világos tehát, hogy
 a' protestáns atya fimagzatját minden következetlen-
 ség nélkül religiói tekintetben catholica hitestársának
 átengedheti: mert noha személyes nézetei szerint
 maga a' protestantismus rendszerét jobbnak tartja,
 mint a' catholicismust: mégis kénytelen megvallani,
 hogy az ő vallások meggyőződéseit tárgyilag (ob-
 jective) hibások lehetnek. Ellenben a' catholica nő
 (uxor) saját meggyőződése szerint, valamint hit-

beli rendszerét tárgyilag is valódinak, igaznak tartani, és a' Püspökök egyetemének (Universitatis Doctorum) tanítói szempontból csalatkozhatlanságot tulajdonítani köteleztetik: ugy a' legnagyobb következetlenségnek szemrehányása nélkül szülöttjét a' protestáns atyának vallásos nevelés végett által nem engedheti. Kivánni tehát, és adni reversalist, szabad.

„Miképen lehet a' magyar egyházi rendnek az említett törvénnyel ellenkezőleg azt állítani, mire a' felhozott pásztori körlevelek is mutatni látszanak, hogy t. i. az illyes vegyes házasságok valóságos szentségnek nem tekintelhetnek.“ Lásd századunk 15. számát 1841. Febr. 22-én. Nemes Zala Vármegye felírása. — Engedelemmel légyen mondva Uraim! illyen állítás a' pásztori körlevelekben nem találhatik. — A' fellebb előadattakból kitetszik, hogy mind a' trienti Zsinat határozatait, mind az esztergami Rituale intézményeit egybevetvén az érintett házasságokkal és házassági kötésekkel, azokat szentségnek nevezni lehet. De, fontoljátok meg Uraim! más a' szentséget felvenni, más abban méltóképen, az isteni szerzőnek és az anyaszentegyháznak intézete szerint részesülni. Csupán a' felvétellel a' catholica anyaszentegyház, de a' szentségeknek szerzője is meg nem elégszik; mert az illő készület nélküli puszta felvétel szentségtelenítéssel járhat, a' szerint, mint már Sz. Pál megjegyzette, hogy ki az ur' testét méltatlanul eszi, ítéletet eszik magának. Ez az a' nézőpont, mellyből a' catholica anyaszentegyház a' szentségeknek kiszolgáltatásában és

a' házasságnak helybehagyásában 's megszentelésében kiindul. Ellenkező nézet a' kegyelemnek eszközeit — Sacramenta — lealacsonyítja, és a' tiszta erkölcsnek előmozdítására tehetetlenekké teszi. A' törvény tehát, midőn a' vegyes házasságokat igazi catholicus értelemben szentségeknek nevezi, a' most kifejtett igaz fogalmakat nem csak ki nem zárja, hanem inkább állításában befoglalja. Mi pedig egyéb a' püspöki rendelkezéseknek summája mint éppen ezen catholicus fogalmaknak következetes kifejtése, magyarázása?

Ugyanazon egyházi férfiak, kik a' törvénynek ellene mondtak, kik annak hosszas vitatásaiban olly nagy részt vevének, kik a' törvényhozás' célját, akaratját, értelmét bizonyosan ismerték, habozás, vagy kényszerítés nélkül megáldottak minden vegyes házasságot; ezt cselekvék utódaik 50. éven keresztül — és most egyszerre az egyházi rend a' törvényt — a' nélkül hogy abban legkisebb változás történt volna — máskép akarja magyarázni“ Lásd ugyanott mint fellebb. —

A' mit Uraim! itt az egyházi rendnek szemére vetni akartok, azt bébizonyítani soha sem fogjátok. Avagy neveztétek meg különösen azon Püspököket, kik a' vegyes házasságokat nem mondom habozás, vagy kényszerítés nélkül, hanem általában tértetvények nélkül ők magok megáldották volna. Erre a' Püspökök között nehéz lesz példát mutatnatok. Valójában, ha olly könnyen, minden habozás, kényszerítés és tértetvények nélkül a' ve-

gyes házasságokra kiszolgáltató az egyházi áldás, miért panaszkodtak mindjárt 1792-ben a' királyi felséghez intézett folyamodásukban a' Protestánsok, hogy nem kétes jelek mutatnak arra, mikép némely megyés Püspökök nem másképp engedik a' vegyes házasságoknak kötését, hanem ha előbb reversalisok adatnak a' gyermekeknek catholica neveltetésökről? Mire mutatnak a' reversalisok iránt már 1791-ben kiadott, és azután olly sokszor ismételt felsőbb rendeletek? Nem tetszik e' ki azokból világosan, hogy a' reversalisoknak kívánása a' catholicus Lelkészeknek szüntelen szemeik előtt forgott? Azonban a' Püspökök gátot nem vethetvén, a' catholicus elvek' sértegetésének, legalább a' Plébánosoknak gyakran szívökre kötötték, hogy a' vegyes házasságokban a' catholica házas személyeket gyermekeik nevelése iránti köteleességekre emlékeztetni el ne mulassák; és ha mégis megengedték, vagy inkább elnézték, hogy a' megáldásnak kedvezése oda is kiterjeszsetnék, a' hová annak kiterjednie nem kellett volna: ez türelem volt, nem megegyezés — *patientia, quam adfert necessitas, non voluntas* — de minden türelemnek határa van abban, ha az okok, mellyek azt javallották, megszűntek; 's éppen ez az eset forog fen a' jelen tárgyban. Ugyanazért, ha az elébbi Püspökök mostanság élnének, éppen azt tennék, a' mit a' mostaniak tesznek. — Hogy időközben a' törvényen változás nem lön, ez a' catholicus főpásztoroknak rendeletökre nézve akadályt nem tehet. Eddig sem polgári törvény rendelte az

áldásnak akár behozatalát, akár folytatását, akár módját, akár feltételeit. Az Egyház hozta be; létele, módja attól rendeltetett el; tehát ahoz tartozik elintézni azt is, hogy az áldás, a' catholica anyaszentegyháznak elveihez képest, mikor, mi módon, és kikre adattassék?

Vannak mais vegyes házasságok, mellyek felett örködik a' törvény' szelleme; mellyekben a' catholicismusnak törvényszerű kimélet, elsőség, tisztelet megadatik; mellyekben a' catholica nőnek vallásos igényei (Ansprüche) tiszteletben tartatnak. De mind Isten, mind emberek előtt világos, millyen arányban (proportio) vagyon ezeknek száma azon vegyes házasságoknak mennyiségéhez, mellyekben a' válás miatt elszakadozott polgárokat, keresztény szeretet által őszpontosítandó törvénynek czélzata meg-hiusítatott; mellyekben a' catholicismus még egy tolerált vallásnak jogaitól is megfosztva szomorog. Vannak vegyes házasságok, mellyekben a' catholica nőnek hitbeli meggyőződéseiről, nem mondom sajnálat, de lenézés és utálat oltatik mind a' két nemen levő magzatok' szívébe. Többnyire illy-nemű vegyes házasságokban, a' férjnek maga alkalmazásából, igen könnyen észreveheti képzelt édeni álmaiból, a' valóságnak nyomoraira felébredt némben (mulier), hogy az ő hite ábrándok, babonák, balgaságok, képtelenségek szövevényének tartatik; észreveheti, hogy a' törvény által is az ő vallásának részére biztosított kimélet, tekintet, 's némi elsőség házassági köréből ámitó agyváz-

kint (phantasma) elenyészett. Ha a' férj egy catholicus könyvet pillant meg nője birtokában, ő annak minden lapján a' szentek imadását, a' római Pápa csalhatatlanságát véli olvasni, és öntetszetes (selfgefällig) göggel löki el magától. Csak Isten lehet megmondhatója, hányszor kénytelen a' nő sohajtani, hányszor pirulni, hányszor elkeseredni, hányszor könnyekre fakadni férjének mardosó észrevételei miatt; sokszor hetekig, sőt hónapokig a' religio külső vigasztalásainak nélkülözésére (Entbehung) látja magát kárhóztatva a' házi csend fenntartásának kedvéért; hogy férjének keserű gúnyait kikerülhesse, a' vallásnak különben mindennapos gyakorlásait néha huzamos ideig nem élvezheti, az anyaszentegyháznak parancsai, rendeletei iránt viseltető hódolatát nem nyilváníthatja. Így sinlődik a' szegény catholica nőnek és anyának bánatos szívében a' catholica hitnek virága, friss lég (aër) és elevenítő harmat nélkül, kitétetve a' töveim és leveleim rágódó férgek dúlásainak. Igérhetünk e' ezen környülményekben szerencsés sikert a' nemzedék' törvény szerinti catholica nevelésének? Midőn az anyának csak titkon és sirva szabad elmondani az angyali üdvezletet: akkor valójában a' kisaszszonyka sem okoz nagy örömet édes ura attyának a' catholica hitágozatok bétanulásával. *)

*) Saját tapasztalásomból tudom, hogy némely protestans a' catholicismust még mais pogány hitnek nevezi, és azt olly korán teszi gyermekei előtt utálat tárgyává, hogy nem rég volt alkalman hallani négy éves leánykától e' szép szavakat: nekem is kell A. B. C. de nem pápista A. B. C.!!

Ezeket megfontolva túlzás nélkül szabad, sőt kötelesség kimondani, hogy a' reversalis nélküli vegyes házasságok jelenidőkben a' catholica nevelésnek nem kedvezők; oly kertek azok, melyekben a' catholica religiónak növénye ritkán, igen ritkán diszlik, igen ritkán virágzik; többnyire elaljasodik, vagy kiszárad.

Általában, milly veszélyesek legyenek a' vegyes házasságok a' catholicismusnak, melly kedvezők, és kívánatosak ellenben mind a' protestans, mind a' catholicus Deistáknak és Indifferentistáknak, arra legnagyobb legvilágosabb bizonyítmányok az uralkodó hazai mozgalmak, és napi események, mikszerint a' vegyes házasságoknak minden színezetű baráti mindent elkövetnek, mindenre elszárvák, mindent megkísértnek, mindenhez kapkodnak, az eget és földet, a' thrónust, és oltárt mozgásba hozzák, hogy kedvelt vegyes házasságaik jövendőben is az ő céljaik szerint tenyészszenek, divatozzanak. E'hez járul, hogy a' vegyes házasságoknak kötésére leginkább csak világi, anyagi combinatiók, és fényes jövendővel kecsegtető családi viszonyok, nexusok reményei által szokták magokat némelly protestans férjek elhatározni; hogy sok évek' tapasztalata szerint többnyire a' vegyes házasságok nem voltak egyebek, mint a' legérzékellenebb indifferentismusnak lealacsonyított gyárai, vehiculumai; hogy végre, ha maga a' protestans férj önkint jó lélektől nem vezéreltetik, már alig lehet reménylenni, hogy valamelly panasz esetében megyei ha-

tóságaink a' tértetvények kötelező erejét fentartandják, mert már sokan közülök vallásos tekintetben elállottak ama törvényes elvtől: *contractus contractibus legem ponit*.

Mig a' catholicus Püspököknek szemek vannak: ezt látniok kell; mig hittel és lelkiesmérettel birnak: ezt minden, törvény nem tiltotta útakon és esz-
közökkel, kemény felelet terhét maga után vonó dolognak hirdetni, bélyegezni, szoros tartozásuk; mig szent kötelességökről fogalmuk (*conceptus*) leend: erre hiveiket figyelmeztetni erkölcsileg kényszerítettnek. Ez a' természet törvényéből és Istennek örök igazságából folyó, minden gyanúsításoknál magasabb, és tágíthatlan rendeltetése az egyházi rendnek; ebben nemes Zala vármegye által magasztalt főpapok is, ha élnének, és tanúji lehetnének a' szívetrázó tapasztalásnak, a' mostaniakkal kezet fognának. A' catholicus hivek pedig, ha igazán esmerik, és tisztelik vallásukat: Főpapjaiknak e' részbeni buzgó emlékeztetésüket hálával veendik; és ha az egyházi felsőségnek Istentől eredett hatalmát méltányolni tudják; rendeleteiknek örömmel hódolandnak; ellenkező esetben a' legnagyobb következzellenségnek (*in consequentia*) martalékul engedik által mind személyöket, mind gyermekeiket.

Nemes Zala megyének feliratában minden szó majd ráfogást, majd gyanúsítást, majd rémítést, majd tévedést, majd tudatlanságot, majd terhelő vádakat árulván el, (Lásd századunk 16. számában

1841. Febr. 25.) csak néhány általános jegyzésekre szorítkozom. *)

Ha országszerte fenszóval tartózkodás nélkül kimondatik még Uraim! teremeitekben is, hogy az 'ősiség' törvénye századokon keresztül akadályozza honunkban az anyagi jólét kifejlését és emelkedését; miért ne volna szabad azt nyilvánítani, hogy az 179°/₁ törvény 15. §-ának káros, és lankasztó hatása, ötven éveken keresztül késleltette a' valóságos érzés' erejének, és gyöngédségének felvirágzását. Már csak az is kipótolhatatlan veszteség, hogy öszszevéve minden törvényhatóságaink palotáit, az idézett §-us feletti viták számtalanszor megújítva, mindég hasznos eredmény nélkül, mindég a' két félnek kölcsönös ingerültségével, ezer meg ezer órákat elnyeltek, melyeket különben a' közgazgatás tárgyainak bölcs elintézésére, és az igazság' boldogító kiszolgáltatására lehetne szentelni. De azért a' pásztori körlevelek által nem nyomatik bűnnek bélyege polgári törvényünkre, hanem veszélyes álmából felrázattatik azon könnyelműség (Leichtsinn), melly hideg megfontolás nélkül anyagi élvezet (Genuss) után kapkod, és nem képes átlátni, hogy a' törvényeli visszaélésnek áldozatává súlyoztatik. A' pásztori körlevelek nem kezdnek a' valóságos nevében valami titkos és mély keserűségű har-

*) Nemes Zala megyének a' körlevelek ellen támasztott méltatlan vádait igen jélesen megczáfolja egy győrmegyei áldozópap az 1841. évi századunk 28. számában April 8-án.

czot törvényeink és közállományunk ellen; hanem, lánczsörgetés és pénzbírság nélkül szelid, édes-
 atyai intéseket csepegtetnek a' hivek' szívébe azok
 ellen, kik a' honi törvénynek ürügye (praetextus)
 alatt a' catholica anyaszentegyháznak, és a' kije-
 jelentett vallás közállományának védfalait megrendíte-
 ni, szétdulni igyekeznek. A' pásztori körlevelek
 nem hozzák a' polgári törvényt összszeütközésbe a'
 lelkiismerettel, hanem a' polgári törvénynek oltal-
 ma alatt, és erejénél fogva, akarják visszahelyez-
 ni az elalélt lelkiismeretet természeti jogai-
 nak birtokába.

Hol vagyon Uraim! codexünkben olly törvény,
 melly által egy magyar hölgy vegyes házasságra
 kényszerítettik? tellyes szabadsággal választ ó ma-
 gának férjet, legyen az catholicus, vagy nem ca-
 tholicus; a' törvénytörvény szabta körben független és ön-
 kényes a' nőszemélynek választása. Mivel pedig férjének
 saját személyét bocsátja hatalmába, joga van a' hölgy-
 nek, tetszése szerint kikötni a' feltételeket, mellyek
 alatt jövendő férjéhez kíván csatlakozni. A' törvény
 pusztán csak azokra nézve szabály, kik magokról
 gondoskodni vagy nem tudnak, vagy nem akarnak.
 Ha valaki a' törvény szellemében (spiritus) magá-
 ról rendelkezik, hogy később lépését meg ne gyá-
 szolja, szabadon kérhet tanácsot bár kitől, szaba-
 don olvashat nyomtatott könyveket, vagy írott érte-
 kezéseket azon érdemben, melly őt érdeklí, és fog-
 lalatoskodtatja. Ha már a' nyert tanácsnak, vagy
 olvasott értekezésnek megfontolása következésében.

a' hölgy egy bizonyos férfinak kezét nem ajándékozhatja; ha olvasás, elmélkedés által rendbeszedett lelkiismerete, 's meggyőződése szerint a' polgári törvényből eredett szabadságnak eséteben, akár jobbra, akár balra határozza magát: akkor valamint a' hölgynek lelkiismerete a' törvénnyel nem ellenkezik; ugy a' könyvszerzőt, tanácsalót, pásztori körlevelet, mellyekből a' házasulandónak okulni, vagy nem okulni mindenkor szabadságában áll, törvénysértőnek szidalmazni nem szabad, nem lehet. Ha a' lelkiismeret azt sugallaná; te semmi esetre nem teheted magadnak üdvessé a' vegyes házasságot; a' törvény pedig azt parancsolná: te köteles vagy vegyes házasságba lépni; így jőne a' polgári törvény ellenkezésbe a' lelkiismerettel. De ilyen esetben nem vagyunk.

Valamint honi törvényeinknek paizsa alatt szabad vegyes házasságba lépni, 's minden megszorítás e' részben törvény elleni; ugy szabad az aqvisitornak szerzeményéről tetszése szerint intézkedni, 's ezt nem szabad akadályozni. De vallyon nem szabad e' felrázni az aqvisitornak alvó lelkiismeretét? nem szabad e' neki megmondani, hogy Isten, és természet törvénye ellen visszaélhet a' polgári törvény által biztosított jogaival? nem szabad e' ötlet emlékeztetni a' kétségbeesett törvényes feleségnek könnyeire, kit koldulásra, éhségre, meztelenségre juttathat? az ártatlan magzatok sirásaira, kiket az illendő nevelésnek és jövődő boldogulásnak eszközeitől megfoszthat? a' szükölködő, éhező

rokonok elkeseredésére, kik iránt hideg szivéből a' könyörületesség' érzelmeit száműzheti? kinek jutott valaha eszébe azt törvénysértésről; közállomány elleni zendülésről vádolni, a' ki egy megjegesedett kebelű aquisitorban a' természetnek, méltányosság-nak, szeretetnek, részvétnek nemesebb érzelmeit felébreszteni bátorkodott? — Joga van a' catholica személynek vegyes házasságra kelni, valamint joga van kölcsön adott kétszáz pengő forintját adósától rövid úton visszavenni. De vallyon a' hitelezőnek nem élhet e' vissza ezen jogával az isteni, és természeti törvények megtapodására, égbekiáltó cselekedetek elkövetésére? vallyon nem szabad e' a' lelketlen hitelezőt törvényben gyökerezett hatalmának olyan gyakorlatára figyelmeztetni, mellytől vissza borzad az embériség? vallyon törvénysértés e', közállomány elleni zendülés e' ilyen hitelezőnek lelkesméretére hideg vizet önteni, hogy, mint az oltatlan mész, felforjon, szétpattogjon és füstölögjön? vallyon a' legutálatosabb polgári gonoszság e' ilyen embernek fülébe sugni mind azon borzasztó hangokat, jelenéseket, kitöréseket, melyekre kétségbeesése ragadja az adóst, midőn a' törvény végrehajtóitól hurczoltatik, mezítelenítetik, fosztogattatik? Figyelmezzetek Uraim! valamint ez nem törvény és közállomány elleni harc: ugy a' pásztori körlevelek sem ütköznek honi törvényünkbe, közállományunkba.

Uraim! eddig azt hirdettétek, hogy a' catholica egyháznak elvei — principia — a' házasságok

érdemében igenis szigorúk: most már állítjátok, hogy azok által csökkenni fog a' házasságok' tekintete es tisztasága! pedig meg van mutatva, hogy, mit a' pásztori körlevelek követelnek, az mind régiség, nem ujság. Mik legyenek a' keresztény házasság lényeges kellékei, — essentialia requisita — mik nem; azt a' Püspökök minden időben hirdették, soha el nem hallgatták. Vagy talán a' trienti Zsinat canonjaiba a' panaszlott körlevelekből szívárogtak által a' házasságot tárgyazó végzemények? Talán Kopácsy József esztergami Érseknek oktatásaiból kölcsönözte Eszterházi Imre esztergami Érsek Ritualéjában találtató ezen állítást: *sacratio tempore nuptiarum solennitates prohibitas esse: uti nuptias benedicere etc. Matrimonium autem omni tempore contrahi potest. pag. 153. *)* — Sajnáljátok, és féltek a' következtésektől, hogy ezek közbeszédék, és tanácskozások tárgyaivá levének! De ki ennek oka? Ti magatok Uraim! A' ti theológiátok, mellyet töltött termekben, égve a' köztaps, és hir vágyaitól, a' Püspökök kisebbitésével prédikállatok, kényteté az egyház' főnökeit előállani azon tanokkal, mellyeket az anyaszentegyház évszázadokon keresztül híven őriz kebelében, 's mellyek soha sem tit-

•) Ha Eszterházi Imre 100. évek előtt azt tanította, hogy minden időben szabad házasságot kötni: de bizonyos időben még catholicusok között keletkezett házasságot sem szabad bészentelni: mi joggal vádolhatjátok Uraim! törvény elleni újításokról a' pásztori körleveleket, midőn rendelik, hogy némelly vegyes házasságokat nem kell bészentelni?

koltattak a' tanulni kívánok előtt, azon isteni parancsnak engedelmeskedvén: „mit nektek a' setében mondok, mondjátok világosságban; 's mit fületekben hallotok, prédikáljátok a' héjazatokon. Máté 10. 27. Az egyházi rend meg vagyon győződve, hogy a' bölcs gondviselés szinlett aggodalmaitok mellett is a' házasságok tekintelének emelésére, és a' tiszta erkölcsiségnek terjesztésére 's biztosítására használni tudandja a' kornak surlódásait — köszönettel veszik a' magyar főpapok, hogy miután őket hiveik előtt vétkes ujtásról, sértetlenségről, törvénysértésről, közállomány elleni tusakodásról vádolni, a' haza és királyi előtt gyűlöletesekké tenni szíveskedtetek; kegyesek is vagytok aggódni arról, nehogy csökkenjen a' tisztelet, mellyben a' vallás tanítójinak a' nép előtt állani kellene — Hála nagy-lelkűségteknek!

Felségesen mondjátok Uraim! hogy a' tiszta vallásosság nem üldöz, nem kárhoztat kímélés nélkül; nem gyilkolja meg a' szeretetet.*) Tegyétek hozzá: a' tiszta vallásosság eltűri a' vélemény-külömbiséget, tiszteli a' lelkiismeret szabadságát, nem magyarázza elfogultsággal a' törvényeket, nem neveli a' kötelesség' tellyesítését szeretetlenségnek, zendülésnek. Tegyétek hozzá: a' tiszta vallásosság, elveinek terjesztésében, nem vetemül terrorismus

*) Nemde Uraim! szeretetből felirásokat is azért készítettétek, mivel nem akarjátok meggyilkolni azon szeretetet, mellyel ő felsége és magyar alattvalói az egyházi Rendhez viseltetnek?

ra, nem bibelődik lelki ügyekben polgári bírák nevezésével, törvényszék alakításával, jószág elkobzásokkal, méltóságtóli megfosztásokkal, pénzbiróságokkal; mert tudja, hogy illy eszközökhöz nem vallásosság, hanem csak képmutatás, rossz szándék, vagy vakbuzgalom folyamadhatik. Tegyétek hozzá, — igaz, hogy ez már szakotokba — Fach — nem tartozik — a' tiszta vallásosság, honoljon — habitet — az akár férjnek akár nőnek kebelében, megesmeri önhibáját, átlátja nagyságát tévedéseinek, nem titkolja el maga előtt könnyelműségének szomorú eredményeit. De azért nem rohan kétségbe; érzelgő borzadalmakátal tévutakra sodortatni magát nem engedi: mert ismeri az irgalomnak Attyát, kinek karjai a' bűnbánat ölelni mindenkor hajlandók. A' tiszta vallásos nő sem férjétől nem iszonyodik, sem gyermekét nem löki el magától, sem szét nem szaggatja házasságának szent kötelékeit; ő megmarad övéinek körében, sőt meg kell maradnia: hogy a' kik talán szemléelői voltak tévedéseinek, vagy gyarlóságnak, az ő megtérésének is tanúji lehessenek. A' tiszta vallásos nő saját személyében tünteti fel a' jó példának, a' töredelmes bűnbánat' jelenségeinek varázserejét; hogy a' férj hitestársában, a' gyermek édes anyyában, a' tiszta vallásosságnak bájtellyes alakját szemlélhetvén, a' tiszta vallásossággal ők is megbarátkozzanak. Jegyezzétek meg Uraim! hogy a' tiszta vallásosság értesülve van arról, mikép a' férj és magzatok iránti higgadt szeretet, bánatnak tárgya nem lehet; sőt inkább

a' nőnek és anyának tiszta vallásosság által vezet-
 tetve, kormányoztatva, egyedül ezen szeretet ké-
 pes jóvá tenni a' vegyes házasságokban mind azon
 kötelességtől eltéréseket, mellyek a' könnyelmű-
 ségnek sugalmaiból eredhettek. A' tiszta vallásos
 nő még akkor sem szédül kécségbeesésig, ha a'
 feloldozást nyomban el nem nyerheti, tudván, hogy
 ez nincs végképen megtagadva, hanem csak elha-
 lasztva addig, míg az isteni bocsánat hirdetője a'
 bűnbánónak külső és tartós buzgólkodásából, a' lé-
 leknek, és szívnek Istenhezi benső ragaszkodása
 felett józan ítéletet hozhat, sőt a' tiszta vallásos-
 ság előtt, még a' feloldozás' el nem nyerhetésé-
 nek ideiglenes esetében is, esméretes az üdvesség
 horgonya, esméretes az isten bocsánat záloga,
 mellyeket a' töredelmes szív mindenkor utolérhet,
 mindenkor feltalálhat a' tökéletes bánatban, és
 szeretetben. „Félelem nincs a' szeretetben, hanem a'
 tökéletes szeretet kirekeszti a' félelmet“. 1. Ján. 4. 18.

Vége Uraim! legyetek nyugodtak: a' pászto-
 ri körlevelek sem az anyaszentegyház elveivel,
 sem honi törvényünk betűivel és szellemével ösz-
 sze nem ütköztvén, azoknak tanítása a' kétkedést,
 és vallástalanságot elősegíteni nem fogja. A' kétke-
 désnek, hitellenségnek, vallástalanságnak magvai
 már régen elhintettek annak szívébe, ki túlteszi
 magát azoknak oktatásain, kik Istentől küldettek ta-
 nitani a' nemzeteket. Arról nem tehetnek a' főpász-
 torok, ha az ő istenes akaratjok, és üdves szán-
 dékjok mellett, az elhintett jó mag rossz földre esik;

számoljon róla, ki a' földet termékenységétől megfosztotta. Különben pedig bizodalmasan reménylik Püspökeink, hogy a' ki egykor mondá „ne féljete-
 én meggyőztem a' világot“ Ján. 16. 33. ijesztő jóslatitokon is — divinatio — fog diadalmaskodni! — Mint igaz baráti a' vallásosságnak, mint hő védlői az erkölcsiségnek, mint lelkes gyámjai a' polgári társaság kapcsolatinak, szünjetekek meg álneveket osztogatni a' fogalmaknak — conceptus — ; ne oltások bizodalmatlanságot a' népnek kebelébe azok iránt, kiknél biztos vigasztalást keresni és találni szokott földi nyomorainak közepette; ne vezessétek enyhülést szomjazó polgártársaitokat kiégett homokos sivatagokba, elfordítván őket azon boldogító forrástól mellynek itala az élvezőben — fruens — felforró viznek kutfeje lészen az örök életre. Ján. 4. 14. Mondjatok le Uraim! azon dicsőségről, mint-ha ti képesek tettétek volna bébizonyítani, hogy a' catholicus Püspökök nem egyebek, mint vallástalanság és erkölcstelenség apostolai!! Vagy pedig fejszétek meg a' világ előtt azon nagy rejtélyt — aenigma — : miért harcztok a' tudományosságnak és elmésségnek legkiválógatottabb fegyvereivel, hogy kedvelt házasságaitokra megnyerhessétek azoknak áldását, kiket népámítóknak, törvénysértőknak, közállomány' felforgatóinak, vallástalanság szószólóinak, és erkölcstelenség terjesztőinek szidalmazni nem iszonyodtok? — Félre Uraim! a' gyanúsításokkal, félre a' visszavonásokkal miután követelésteket se hazai törvényre, se egyházi cá-

nonra nem építhetitek. Ha velünk hitben egyesülni nem akartok: egyesüljünk Istenünknek, hazánknak, királyunknak, polgártársunknak szerezte-
telében.

Azt igen természetes dolognak találom Uraim! ha ti azon gondolattal kecsegtetitek magatokat, miszerint új intézmények létrehozásával legbiztosabban fogjátok örökíteni, nem csudálom, ha azt véltétek, miszerint annál nevezetesebb férfiakká fogtok magasulni, minél járatlanabb, töretlenebb volt eddigelé azon pálya, mellyen ti a' közhazának javára szentelitek erejiteket; reátok nézve czélszerű lehet, ha azon meggyőződés vezet litéket, miszerint eredeti vállalatoknak, terveknek életbe léptetése legalkalmasabb mód arra, hogy maradandó dicsőségnek babéraival ékesítsétek homlokaitokat. De a' pásztori körlevelek szerzője, midőn azokat hiveikhez intézték, sem az ujdonságnak, sem az eredetiségnek dicsősége után nem sovárogtak, sem magoknak kortársaik vagy utódaik előtt hirnevet szerezni nem törekedtek. A' magyar egyháznak főpásztorai körleveleiknek érdemében csak utánczóknak, csak ismétlőknek, csak húséges öröknek és viszhangoknak tekintetni, tartatni kívánnak. A' miket hajdan az eliberitáni, laudiczeai, leodiai, esztergami, budai, pozsonyi, szépesi, ermelandi, antwerpi, zsinatok rendelték; a' miket 8-ik és 11-ik Kelemen, 14-ik Benedek, 6-ik 7-ik 8-ik Pius, 16-ik Gergely Pápa intéztek; a' miket Lippai György, Kolonich Leopold, Szász August, Eszterházy Imre Eszter-

gami Érsekek, és több Érseki Helytartók hirdettek és kívántak; a' miket Pázmán Péter és Káldy György, ragyogó csillagai a' magyar anyaszentegyháznak, tanítottak: a' pásztori körlevelek csak azokat ismétlik, utánozzák, rendelik, intézik, hirdetik, kívánják, és tanítják. — Azonban, e' mellett, azt sem kell felednetek Uraim! hogy a' pásztori körlevelek szerzői kebelökben táplálják azon rendíthetetlen meggyőződést, miszerint az anyagi, és erkölcsi világ alkotójának, honi törvényeink által is elismert, és biztosított rendelkezésből ők szinte birnak törvényhozói hatalommal a' magok körében, és a' személyek, idők 's helyek szükségéhez képest új törvényeket alkothatnak, mellyeknek engedelmességni kötelezvék mind azok, kik a' názárethi szűznek isteni magzatja által üdvezítendőek közé soroltatni kívánnak. — Ezeket előre bocsátván:

Ha a' panaszlott körlevelek' tartalmából az következnék, a' mit ti abból következtetni akartok: tudniillik, hogy az 1790 $\frac{1}{2}$ évben, és utána 1838. évig élt főpásztorok, kik ilyen irományokat nem bocsátottak hiveikhez, bünt követtek el Isten és természet törvénye ellen: ugy azt is lehetne sőt kell állítani, hogy mind azon országgyűlések, mellyek nem alkottak olly hasznos és korszerű törvényeket, mint az 183 $\frac{3}{4}$ és 1840. éviéek, hasonlólag bünt követtek el Isten, és természet törvénye ellen. A' ti nézeteitek szerint így kell okoskodnotok: mivel az 179 $\frac{2}{7}$ országgyűlés az urbérről, váltójogról, mezei rendőrségről, vasutakról, csatornákról, rövid szó-

beli perekről, mint nagyon üdvesekről nem intézkedett; az akkori törvényhozók nem feleltek meg hivatásuknak, árulói voltak kötelességöknek; vétkeztek Isten, a' hazá, és polgártársaik ellen, hogy ennyi üdves törvényeknek lehető szerencsés hatásaiban édes honunkat nem részesítették; nem voltak érdemesek országgyűlési díjaira, és honfitársaik bizodalma; fel kell ellenek ébreszteni az élő nemzet, jövő sarjadék megvetését, és utálatát, mert okai ők voltak, hogy a' legczélszerűbb törvényeknek alkotásában ennyire hátramaradtunk.

— Ezek Uraim elveitekből folynak. — Ha pedig a' körleveleknek mostani szerzőit veszedelmes újtóknak, törvénysértőknak, bűnalkotóknak, közállomány elleni zendülőknak kiáltjátok, azért, hogy az 50. éves szokástól — alaptalan állítás — eltérnek, és véleményetek szerint a' mi eddig nem volt bűn, azt már most bűnnek keresztelik. Ezen okoskodástokból egyenesen azt kell következtetnetek: hogy az 183: és 1840. évi törvényhozók, alkotván a' legújabb törvényeket, azt bűnné tették, a' mi eddig bűn nem volt; vétkeztek a' természet változhatatlan törvénye, és Istennek örök igazsága ellen; szabad, sőt kell őket törvénytapodóknak, és közállomány' feldülőinak nevezni, mert a' régi szokásoktól eltávoztak; a' polgári engedelmességgel, a' haza nem tartozik hálával a' nevezett törvényhozók iránt, minthogy ők olly gyakorlatoktól távoztak el, mellyek honunkban nem ötven éveken, hanem századokon keresztül divatoztak; a' legújabb

országgyűlések' végének közeledésével az ország' lelkes polgárinak fel kellett volna ébredni, és ő felsége előtt legalázatosabb felírásokban azért esedezni, hogy az említett újítókat megzabolázzni, csonka toronnyal, börtönnel, actióval fenyegetni, és célirányos, de ujdonos törvényjavaslataikat félrevetni, megsemmítini méltóztassék. — Ezek is mind a' ti okoskodástoknak következményei! — Uraim! haladás emberei vagytok; ne titkoljátok, hogy minden törvényszerzőnek, legyen az akár világi, akár egyházi, szoros kötelessége, az ő alapelveiből, főigazságaiból, mellyek magokban örökösek, és változhatatlanok, olly korszerű törvényeket alkotni, olly szabályokat, intézményeket származtatni, millyeket az országok' és nemzetek' anyagi és erkölcsi viszonyaik megkívánnak, és szükségessékké tesznek. — Erre az örök és változhatatlan Isten-ség maga példát adott az ő és új szövetségben.

Wessenberg így okoskodik: A' reversális nem adásának oka a' protestáns férj; ez tehát a' bűnös: és mégis az áldás' megtagadása által büntettetik a' catholica nő, ki egészen ártatlan; mert reversálist kért a' völegénytől, de nem nyert. Lásd az 1841. Pesti Hirlap, 16-ik számát 129. lapon.

Ezen okoskodást a' magyar catholica személyre nem tartom alkalmazhatónak: mert nálunk a' törvény' mind szelleme, mind betűje szerint a' catholica nőszemélynek épen ollyan joga van kívánni, hogy fimagzatai a' catholica vallásban neveltesse: millyen joggal bir a' nem catholicus férj

követelni, hogy ugyanazon gyermekei ne kövessék a' catholica vallást. A' catholica egyház ilyen férjet, mint hatáskörép kívül létezőt nem ítéli, akár ad, akár nem ad reversálist: de a' catholica nőszemély, midőn reversális nélkül házasságra lép egy protestánszal, lemond tulajdon vallásának igényeiről, lemond egyszersmind azon jogról, miszerint gyermekének legjobb vallást adhat. Illyen catholica személy sokkal gyengébbnek mutatja magát vallásos meggyőződésében, mint a' protestáns fél a' magáéban; sőt illyen catholica személy a' bizonytalan házassági boldogság' reményének a' bizonyos lelki hasznokat mind maga, mind gyermekeinek részéről feláldozza; ön magávali következtelenségbe merül, és így tulajdon egyházi előljáróinak áldására magát méltatlanná teszi.

Azt kérdezitek Uraim! miért *via facti*, csak pásztori körlevelekben tiltatik a' biztosíték nélküli vegyes házasságok bészentelése? miért nem tartottak elébb valami nationalis synodust a' magyar Püspökök, ha eltávozni akartak a' régi gyakorlatól? miért nem kértek *Placetumot*? — Nem voltak e' a' magyar anyaszentegyház főnökei az utolsó országgyűlés alatt egy álló esztendeig öszszeseregelve? Meg volt e' nekik itt tiltva a' hívek lelki üdvessegükről egymás között értekezni, tanácskozni? Nem állott e' ezen helyzetben, ezen idő alatt szabadságokban a' század' célzatát, a' kor' viszontagságait, az idők környülményeit, a' hívek szükségait, a' catholica religió kívánatait, a' püs-

pöki rend kötelességeit, az Anyaszentegyház szellemét fontolóra venni? Nem örködhetett e' szent tanácskozásaik, elmélkedéseik, közlekedéseik felett az a' szent Lélek, ki a' magyar híveknek kormányát az ő kezeikbe adta? Ha Uraim ezt Synodusnak nevezni akarjátok, talán nem nagyon fogtok hibázni. — De ha ezen nézetet el nem fogadnátok, tagadhatatlan az, hogy minden catholicus Püspök hatalommal bír a' lelki ügyekben pásztbri körlevelek által hirdetni olly szabályokat, mellyek a' hitágazatokkal, a' közönséges anyaszentegyház szellemével, szokásaival, szertartásaival öszszehangzanak: a' hívek pedig lelkiismeret szerint kötelezettek magokat ezen szabályokhoz alkalmazni. Ha pedig a' catholicus ellene szegűt valamelly rendeletnek, melly a' közönséges anyaszentegyházzal kapcsolatban lévő Püspökétől származik: ilyen catholicus a' mint felmondja a' Püspöke iránti engedelmességet, azonnal önkint elszakaszkodik, legalább szellemben a' catholica anyaszentegyháztól. Ezt, mihent a' catholicus cselekszi, nincs többé joga követelni az egyházi szertartásokat, nincs többé joga részesűlni a' lelki jókban, a' lelki kincsekben, mellyeket a' catholica egyház engedelmes fiainak osztogatni szokott. Alig lehet képzelní nagyobb balgaságot, nevetségesebb követelést, mint egy részről kapkodni az áldás után, más részről engedetlenség és hűsegtelenség által az áldást magától visszsalökni. Na elég büszke vagyok Püspökönnek szavát megvetni, rendelését kigűnyolni:

bizonyára nem fogom magamat annyira megalázni, hogy annak áldásáért esedezzem — De placetum sem volt szükséges a' pásztori körleveleket kibocsátó Püspököknek, mert ezt már 800 év előtt megnyerte a' magyar anyaszentegyház szent István első magyar királytól; megnyerte minden utóbbi magyar királyoktól: midőn ezek koronázásuk alkalmával ünnepélyes esküvel kötelezték magokat, hogy a' catholica egyháznak minden jogait, szabadságait, és kiváltságait az élő törvények értelmében fentartandják 's fentartatandják, sőt, hogy magok is ugyanazon catholica egyháznak hivei maradandnak.

Uraim! kik a' vegyes házasságok tárgyában, még koronás királyunkhoz is, mintha ő megfelekezett volna alkotmányos jogairól törvényes kötelességeiről, céljaitoknak sikerítésére, ilyen hangon szólani bátorkodtok „azon esetre, ha abbeli alázatos felterjesztésöknek netalán sikere nem leendne a' felhívott törvények értelmében (a' felső Tábla, és a' megyék nagyobb része ilyen törvényeket nem esmernek codexünkben) feltartván magoknak a' Karok és Rendek, hogy e' részben a' törvény által (melly nem létezik) engedett hatóságukkal annak idejében élhessenek.“ Pest megye végzése November 18-án 1840. — Hát felteszitek, hogy a' törvénnyel össze fog ütközhetni ő Felső-gének határozata? Felteszitek, hogy ti helyesebben, igazabban béláttok a' törvénynek értelmébe, mint az Apostoli fejedelem? Felteszitek, hogy ő ki-

rályi felsége megtapodandhatja a' törvényeket, melyeket ünnepélyes esküjével szentesített? Felteszitek, hogy az Apostoli király elfelejtkezhetik magas hivatásáról és képes leend a' Kristus anyaszentegyházának talpköveit szétszórni, oszlopait felforgatni? — Ti a' vegyes házasságok érdemében támasztott zajgásaitok, és terrorismustok mellett se betűjét, se szellemét valamely honi törvénynek fel nem hozhatjátok; ellenben számtalan hazai törvényeknek és ha igazat akarunk mondani, a' polgári közálladalomnak ellenére a' catholicus egyházi rendet pénzétől, szabadságától, fekvő birtokaitól, polgári méltóságától, becsületétől, hazájától megfosztani akarjátok: és mégis mind ezek mellett a' szeretetet, a' szelidséget, a' türelmet, a' szabadelműséget, a' jobbágyi alázatosságot, a' polgári békességet, a' közcsend melletti buzgólkodást, a' humanitást, a' szabad sajtót, a' vallás iránti tiszteletet, a' tizenkilencedik századot, a' felvilágosodást harsogtatjátok ajakitokon? Ugyan hova ragdnának titeket ezen magatoknak tulajdonított ragyogó erények, ha azokkal még Nérónak hatalmát is párosíthatnátok? Tartok tőle, hogy melletetek Neró eltörpülne, és a' ti celebritástok az ővét meghomályosítná a' jövendő századok előtt!

Mennyire alaposak legyenek ezen szomorú gyanítások, és hogy már most is vannak Nerócskák, máskint szónokok, ülnökök, megyei tereminkben: bizonyítja azon jó urnak szivessége, ki oda nyilatkozni kegyeskedett, hogy, mivel a' csa-

nádi Püspök Rómába utazott, őt a' csonka toronyba kell záratni — Pestí Gyűlés 1841. Febr. 3-án Egész Europa örvendezett, midőn egykor consalvi Bibornok, a' pápai statustitoknok Londonban, az uralkodó Angol Egyház főnökének királyi teremeiben barátságosan üdvözeltetett; sok protestáns Hercegek, nagy tudósok, jeles művészek, sok magas Toryk, a' catholica anyaszentegyháznak látható feje iránti hódolatukat nyilvánítandók, Rómába vándorolnak; sőt evangelicus polgártársaink közt is találhatunk, kik lelkesüléssel emlékeznek vissza azon olaszthoni utazásokra, melly nekik alkalmul szolgált a' Pápa, ő szentségének udvarolhatni. A' porosz Cabinet örömmel közelelt a' pápai Curiához. És ime egy magyar szóhős, egy magyar, catholicus Püspököt csonka toronyba akar záratni, egyedül azért, hogy Rómába utazott. Ismerek még egy pár Kanonokokat, kik nem levén arról eleve értesítve, hogy csonka torony várakozik azon magyar catholicus papokra, kik a' catholicismusnak látható fejét üdvözlemlendők Rómába menni bátorkodnak: ezeknek azt lehet tanácsolni, hogy mélyen hallgassanak a' Krisztus Helytartójánál tett tisztekedésökről, mert ezen merényért ők is csonka toronyba zárattathatnak. — Valójában ez a' mi tizenkilencedik századunk igen különös sajátságokkal jeleskedik. A' felvilágosodásnak ezen Százada az irländi catholicusokat felszabadítja; Franciaországban az eltörlött catholica vallást visszaállítja, Poroszországgal megesmerteti és tisztelteti a' római Püspöknek

az egész Catholica Egyházat átkoroló hatóságát):
 míg magyar honban némely ülnökök és megyék által széttépetni akarja azon szelid kapcsolatokat, melyek a' magyar Egyházat a' római Szentszékkal összekötik. Uraim! ha megengedi a' felsőbb gondviselés; elköltözhetik ugyan édes hazánkból a' catholicismus: de míg itt létezik, nincs annyi tehetőségtek, hogy azt a' római főnöknek egyességétől elszakítsátok. Vagyon e' annyi hatalmatok, mint azon férfiúnak, kit az ő tisztelői nagy névvel ékesítnek? vagyon e' annyi hatalmatok, mint volt Napoleonnak? Még ez sem akarta háborgatni ama viszonyokat, melyek a' római Pápát az egész catholica egyházzal közlekedésben tartják. Madame Laetitiának szülöttje Romának csak világi birtokát kobozta el álnok, örv — Vorwand — alatt. Les affaires de la religion ont été trop souvent mêlées, et sacrifiées aux intérêts d' un état de troisième ordre. Si la moitié de l' Europe s' est séparé de l' Eglise de Rome, on peut l' attribuer specialment a la contradiction, qui n' a cessé d' exister entre les vérités, et les principes de la religion qui sont tout pour l' univers, et des prétentions, qui ne regardaient, qu' un tres-petit coin de l' Italie. J' ai mis fin a ce scandale pour toujours. J' ai reuni Rome a l' empire. J' ai accordé des palais aux papes a Rome, et a Paris: s' ils ont a coeur les intérêts de la religion, ils voudront séjourner au centre des affaires de la chrétienté. C' est ainsi, que saint Pierre préfera Rome au séjour même de la

Terre sainte: p. 29 — 30. Le Duc de Reichstadt par M. de Montbel — Emlékezzetek meg Uraim! hogy a' győzelemmel, és hatalommal tündöklő Császár millyen gőggel mondta ki ezen szókat; J'ai mis fin a ce scandale pour toujours. J'ai reüní Rome a l' empire. — En örökre véget vetettem a' pápai botránynak, Rómát a' császársággal ismét egyesítettem — Tudjátok e' mi lett a' következés? A' gőgös egy tengerből felmeredő sziklára vette-tett; hatalma, birodalma mint valamelly légi tűne-mény, minden legcsekélyebb nyom nélkül, elenyé-szett: a' Római Udvar pedig a' maga függetlensé-gében tisztelettel koszorúzva még most is fé-nyeskedik.

Miképen feledkezhetik meg egy törvényható-ság a' maga fényes állásáról, méltóságáról, hiva-tásáról annyira, hogy egy másik, szinte törvényes hatóság alá rendeltetett polgárt saját felsősége elle-ni zendülésre ingerelje? a' törvény ótalma alatt lé-tező egyháznak hiveit isteni intézményből eredett felsőségtől elszakadásra ösztönözze? a' lelkésze-ket legszentebb esküjöknek megszegésére felha-talnazza, engedetlenségre 's hivataljok iránti áru-lásra, hűségtelenségre még fenyegetéssel és bün-tetéssel is kényszerítse? Vagyon e' ilyen törvény-hatóságnak kellő fogalma — conceptus — a' sze-lid kiméletről, a' lelki dolgokról, a' felsőbb köteles-ségről, az egyházi hivatalról, a' Hierarchiáról, a' subordinációról, Kristus anyaszentegyházának szer-kezetéről, az egyházi rendnek fokozatjáról? Vagyon

e' fogalma tulajdon helyzetéről, jogairól, köréről, hatalmáról, rendeltetéséről? Uraim! megfontoltatok e' a' borzasztó következményeket, mellyek azon gondolkozásmód által idéztetnek elő, hogy az egyházi törvényes hatóság rendelete ellen a' hiveknek szabad felzendülni? a' kiket ti megtanítottatok eltiporni azon egyházi törvényeket, mellyek a' ti hajlamítóknak nem kedveznek: nem fogják-e' majd a' ti végzeményeiteket is halomra dönteni, mihent azokat saját szenvedélyeikre nézve alkalmatlanoknak, korlátozóknak találандják? Ugy veszem észre; hogy nélkülözhetőnek vélték az egyházi hatalmat. De, ha nem akartok okulni a' francia forradalom' történetének véres tanúságaiból, tartok tőle, hogy egy új kísérletnek *) — Versuch — pályáján iszonyatos catastropháknak leendetek szemlélői és talán megsejritői is. Ha szolgálóbirák által akarjátok a' köznépet kitanítani, hogy a' papi rendeletek a' vegyes házasságokra nézve a' törvénnyel, és ötven éves szokással ellenkeznek: azt is parancsoljátok meg szolgálóbiráitoknak, miszerint őszintesen értesítsék a' köznépet, hogy ez egyedül csak a' ti eltérő véleményetek; értesítsétek a' népet, hogy a' vegyes házasságok ötven évig forgása alatt gyakran az igaz hitnek megutáltatására, és általában minden vallásos érzelmek' eltompítására eszközül használtattak; értesítsétek a' köznépet, hogy ezen rendszabályban számos nemes megyék veletek kezét nem fognak; hogy vannak világos törvények, mellyekkel ezen eljárástok sokaktól összeütközőnek tartatik; hogy Ő Királyi Apostoli Felsége általilyen lelki ügyekben beavatkozástól eltiltva vagytok; hogy a' törvényhozó testnek egy kitünő része mozgalmaitokban, néze-

*) Die Philosophie ist ein schönes Pferd im Stall, aber eine schlechte Mähre auf der Lebensreise. Bauernfeld.

teitekben véletek nem osztozik, — csak sok igaz fekszik azon régi mondásban: nihil novi sub sole. A' kik a' vallást, és ennek hirdetőit gyűlölték, mindenkor arra törekedtek, mikép a' vallástanítókat a' közjó', és polgári béke' felforgatóinak bélyegezhessék, és ezen szinletes ürügy — Vorwand — alatt az igaz vallás' terjedését gátolhassák. A' nemzetiségnek, a' népszerűségnek, és a' közjóhozi ragaszkodásnak ezen leple alól lődözték nyilaikat az Istenemberre is az igazságnak ellenségei: mit cselekszünk, mert ezen ember sok jeleket mivel? Ha így hagyjuk őtet, mindnyájan hisznek ő benne: és eljönnek a' Rómaiak és elveszik helyünket és nemzetségünket. Egy pedig közülök Kaifás nevű, midőn főpap volna abban az esztendőben mondá nekik: Ti semmit nem tudtok, se meg nem gondoljátok, hogy hasznosabb néktek, miszerint egy ember haljon meg a' népért, és az egész nemzet el ne veszszen. Ján. 11. r. 47 — 50. v.

Igen Jól tudjátok Uraim! hogy valamint a' P. I-ae tit. 9. bé vagyon szöve polgári közállományunkba: éppen úgy sz. István 2. k. 2. fejezete; 1. k. 3. fejezete. Kálmán 1. könyv. 65. fejezete; az 1462. 3. czikk., az 1550. 12. 13. 16., 1553. 7. 1606. 1. cz. 1. 2. §. 1608. 1. cz. 2. §. 179 $\frac{1}{2}$. 26. cz. 4. 5. §. szinte talpköveit képezik polgári közállományunk épületének. Szabad - e' lehet - e ezen törvényeket megrendíteni, ellapodni, felforgatni polgári közállományunk sérelme nélkül? fenmaradhat-e' épségben polgári közállományunk, ha az első országos státusnak és vallásnak az idézett törvényekben feneklő jogai eltörültetnek, szabadságai elnyomattatnak? milyen becsben, milyen tiszteletben tartatik a' közállomány ott, hol a' pol-

gároknek megkülönböztetett osztálya a' törvényben gyökerezett kötelességek teljesítése miatt rágalmaztatik, hurczoltatik, üldöztetik, büntetetik? És mégis ti közállomány elleni zendülőknek nevezetni nem szeretnétek! — Míg egyik oldalról az egyházi rendnek becsületét meghomályosítani igyekeztek; más oldalról azt veszem észre, mintha megyei végzeményeitek mellett a' királyi felségnek szentesített nimbusa is kezdene halaványodni. Avagy nem gyökerezik e' közállományunkban ó felségnek azon joga, miszerint a' megyéknek végzései, midőn ezek legfelsőbb nézete szerint törvénybe ütköznek, felfüggesztheti; a' megyék pedig ilyen legmagasabb közbeszólásoknak engedelmeskedni köteleztetnek mind addig, míg a' kérdéses ügy a' maga törvényes ösvényén tökéletesen ki nem fejlődik? Ti mégis Uraim! a' vegyes házasságok' érdemében, ó felségétől hozzátok intézett rendelkezéseknek ellenszegültök, daczoltok, és végzeményeitek által értesítitek az egész hazát a' felől, hogy a' tárgy a' legfelsőbb közbeszólásnak ellenére is az elkezdett úton nem csak megmarad, de haladni is fog. Lásd Temes megye határozatát a' Hírnök 19. számában 1841. Pest megye határozatát a' Hírnök 24. számában 1841. Miképen tudjátok ti ezen daczoló állást, ezen tisztetlenséget hazánknak közállományához lelkes vonszódástokkal megegyeztetni? Ugy veszem észre, hogy nálatok stat pro ratione voluntas; a' mi nektek tetszik, azt a' közálladalommal megegyezőnek; a' mi nektek nem tetszik, azt ellenkezőnek kürtöltitek. Sic volo, sic jubeo!!

Századunk 1841-ik évi 25-ik számában egy névtelen ur azt állítja, hogy a' megavatás nélküli vegyes házasság, nem egyéb mint ágyaskodás. —

Mennyire sértő, botránkoztató, sőt lazító legyen ezen helytelen állítás, első tekintetre világos; de az is világos, mennyire megbollott az értekező úr ezen állításában. Kérdem ugyan is az értekező urat, mit nevez ő ágyaskodásnak? Nemde ez olly szövetekezést jelent, melly férjfi, és nőszemély között a' nemi — sexualis — élvezés céljából, hosszabb, vagy rövidebb időre, egyedül a' felek' magános beegyezése mellett, kötetik? Micsoda lélekkel mondhatja értekező ur, hogy ilyen szövetekezés mindenben hasonló a' catholicus lelkésznek jelenlétében megavatás nélkül kötött vegyes házassághoz? Az ágyaskodás kihirdettetik e' a' templomokban? jelen vagyon e' annak törvényesítésén a' lelkész két tanúval együtt a' tripenti zsinat rendelete szerint? nem bonthatják - e' fel az ágyaskodók az illető eljáróság közbejötté nélkül önkényesen szövetekezéseket? Ime a' vegyes házasság kihirdettetik a' templomokban, míg az ágyaskodók ezt se nem kívánják, se nem kívánhatják; a' vegyes házasság az egyházi törvény értelme szerint a' lelkésznek és tanúknak jelenlétében történik, míg az ágyaskodók ezt nélkülözik, a' vegyes házasság felbonthatatlan szövetség, míg az ágyaskodás csak addig tart, meddig a' feleknek tetszik. Már ezek is elegendők annak megmutatására, hogy a' catholicus lelkész előtt megavatás nélkül kötött vegyes házasság lényegesen különbözik az ágyaskodástól.

Midőn tovább értekező ur ezeket állítja: méltán kétlem, hogy az 1791-ik országrendei a' vegyes házasságoknak a' catholicus lelkész előtt parancsolt egybekötöttése alatt, csupán a' catholicus Plébános szenvedő assistentiáját értették volna: máskint bizonyára nem tiltatott volna meg protes-

tans lelkészeknek a' vegyes házasságok' megavata-
tása; sőt Franciaország' példájára megengedetett
volna, hogy a' vegyes házasságok csupán hitele-
sítés végett polgári hatóságok előtt köttesenek". —
Ezen okoskodásnak az lenne egyenes következése,
hogy, értekező ur szerint, a' catholicus papnak
szenvadó assistentiája mellett kötött házasságok
csak olyanok, mint azok, mellyek szokott mód
szerint protestans lelkészek, vagy francia polgári
hatóságok előtt köttetnek. Ha tehát azt meri érte-
kező úr állítani, hogy az áldás nélküli vegyes há-
zasság catholicusoknál nem más mint ágyaskodás:
nem tagadhatja, sőt ugyan azon elv szerint kény-
telen ágyaskodásnak nevezni minden házasságokat,
mellyek protestans lelkészek, vagy francia pol-
gári hatóságok előtt köttetnek. Nincs különben,
mert, ha a' házasságokról egyedül csak a' catho-
licusoknak szentelt vize és papi áldás törli le az
ágyaskodás' szennyét: akkor minden protestans
házasságok ágyaskodásokká süllyednek; mert ezek
meg nem áldatnak, és bé nem is szenteltetnek, mi-
után Böhmer, nevezetes protestans jogtudós azt
vallja: inter protestantes omnis deest benedictio.
Egyébiránt, midőn az idézett országrendei azt
határozták, hogy a' vegyes házasságok catholicus
lelkészek előtt köttesenek, nem rendeltek egyebet,
mint, hogy a' nevezett házasságok olly módon
köttesenek, melly mód a' catholica egyház' elvei-
vel és szabályaival özszeegyeztethető, vagy melly
módot a' korszerű törvényhozás' bölcsessége szük-
ségessé teszi: hogy pedig a' biztosíték nélküli
vegyes házasságok csak passiva assistentia mellett
alakulhatnak, az már tökéletesen meg vagyon fejt-
ve, és világosítva a' catholica anyaszentegyháznak
sarkalatos elveiből.

Az 1841-ik évi Hírnök 19-ik számában arról értesíti a' hazát, hogy nemes Szathmár megye a' legközelebb tartandó országgyűlésen követei által a' többek között azon elvnek felavatását és szentesítését sűrgölendi, miszerint az szabad, a' mit nem tilt a' törvény. — Szabad az tehát Uraim! a' mit nem tilt a' törvény; ezen elv, a' ti kedves 's ohajtott elvetek, mellyet az öszszeseregrendő országrendeinek oltalmába ajánlani szándékoztok. Szabad-e kérdezniem tőletek, kik tapodják ezen elvet vakmerő lábakkal most az országgyűlés előtt? Ti magatok, Uraim! haladás' férfiai! Ti az óvásnélküli vegyes házasságot beszentelni nem akaró lelkeszt megyei végzéstek hatalmaskodásával 600 pengő forintokban büntetendőnek rendelitek, noha se ti, se rokonszenvű megyetársaitok több ezer lapokra terjedő törvény könyvünkből nem tudtok czikkelyt idézni, melly tilalmazná az áldásnélküli vegyes házasságot: és mégis mintegy tulajdon végzéstekről megfélekedve, azt a' nemes elvet állítjátok fel, hogy az szabad, a' mit nem tilt a' törvény. Miért nem vezetett titeket ezen elv, arra a' természetes következtetésre, hogy, miután az áldásnak megtagadását a' kérdéses esetben semmiféle honi törvényünk nem tiltja: tehát az szabad? — Ha már uraim saját elveitekkel öszszetűköző végzéseket alkottok, milyen tisztelettel, milyen bizodalommal viseltethetünk logicátokhoz?

Dr. BALLAGI GÉZA

